Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 305 (9985) | 1975 чылдың декабрь 31, среда | 1925 чылда үнделеттинген | Өртээ 2 кел.

НЕФТЬ ҮЛЕТПҮРҮНҮҢ МИНИСТЕРСТВОЗУ БЕШ ЧЫЛ ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин болгаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң экономика айтыыгларының талазы-биле айтыышкыннарын амыдыралга боттандырбышаан, Нефть үлетпүрүнүң министвоствозунуң бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының коллективтери социалистиг чарышты калбартпышаан, продукцияны сайгарарының хемчээлиниң, нефть, газ болгаш газ конденсады тывыжының талазы-биле беш чылга доктааткан планнарны күүседирин хуусаа бетинде дооскан.

1975 чылда чуртка ниитизи-биле үндүрүп алган нефть болгаш газ конденсады 490 млн. тонна болган, ол СЭКП-ниң XXIV съездизиниң директивалары-биле доктааткан онаалдага дүгжүп турар. Нефть тывыжының немелде өзүлдезиниң 90 ажыг хуузун күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң күсели-биле хандырган. Нефть үлетпүрүнүң чуртта улуг баазазын Барыын Сибирьде тургускан. Аңаа 1975 чылда директиваларда баш удур көрдүнген 120—125 млн. тоннаның орнунга 148 млн. тонна нефтини алган турар. Тоску беш чылдың дургузында нефтини ажыглап турар черлерже чорудар талазы-биле күчүлүг хоолай дамчыдылгаларны ажыглалга киирген.

Беш чыл дургузында 120 нефть тывыш черлериниң орнунга 130 нефть тывыш черлерин комплекстиг автоматизастаан, нефтиниң 80 ажыг хуузун черниң каттырынга кылымал салдар чедирер аргаларны хереглеп тургаш үндүрүп алган, өрүмнээшкин ажылдарының техника-экономиктиг көргүзүглери экижээн.

Ук адырны сайзырадырынга эң улуг салыышкынны Главтюменьнефтегазтың, «Татнефть», «Башнефть» болгаш «Пермьнефть» деп бүдүрүлге каттыжыышкыннарының ажылдакчылары киирген.

ССРЭ-ниң ТСЭ.

ОНГУ БЕШ ЧЫЛДЫҢ БАШТАЙГЫЗЫНЧЕ

Үдеп турар чылывыстың календарының сөолгү арның бөгүн ажа тыртар бис. Төөгүнүн арыннарынга хөй-хөй чаа үүлдерни киргеш, чаагай үүле-хереки бүдүрген тоску беш чылдың сөолгүзү — 1975 чыл аъттанытар. Дүнекиниң мугур 12 шакта ССРЭ-ниң чүрээ—Москваның бурунгу Кремлиниң курантылары онгу беш чылдың баштайгызы, Чаа чылдың эгелээнин медээлээр.

— Чаа чыл-биле!

— Чаа-чаа аас-кежин-биле!

— Амыдырал чуртталгага чаагай аас-кежиктиг, ажыл-херекке улуг чедишкиннерлиг болуулу!— деп, Чаа чыл шагаазында бот-боттарывыска күзеддеривисти илередип, бүгүле эки үүлдерни күзежип, амыр-менди́висти айтыржып, чолукшуп, чаагай сеткилдің, маадырлыг улуг ажыл-херектериниң онгу беш чылының баштайгызы— Чаа чылче уткуштур кирип турарывыс бо.

Эрткен чыл делегей ареназынга-даа, бистиң чуртувуска-даа төөгүлүг улуг болуушкунар, чаа-чаа ажыдыышкынар-биле демдеглеттинген. Европага аймыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Хельсинкиге 35 чурттуң дээди деңнелге эрткен чөвүлел хуралы, аңаа хүлээп алдынган түннел акт төөгүге кезээ мөңгеде артар. Ол дээрге тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарынга, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынга кайгамчык улуг төөгүлүг ужурдузалыг болуушкун болганын бүгү делегей хүлээп көрген.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң даштыкы политика талазы-биле угланыышкынын партия Төп Комитеди болгаш Совет чазак чедишкиниг боттандырып турарын, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневке баштаткан Политбюронуң шудургу ажыл-чорудулгазының ачызында Тайбыңның программазын боттандырарынга улуг чедишкиннер чедип алдынганын партия Төп Комитединиң декабрь (1975 чыл) Пленумунга сеткил ханыышкыны-биле демдеглээн. Ону бүгү совет улус бүрүн долузу-биле үүлдүгзүнүн турар. Тайбың талалакчыларының дээди шаңналы — Ф. Жолио-Кюри аттыг «Тайбыңның алдын медалы»-биле эш Л. И. Брежневтиң шаңнаткаанын совет кижилер, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен ханы сеткил ханыышкыны-биле уткаан.

Бүгү делегейни магадаткан өске база бир төөгүлүг болуушкун — «Союз-19» болгаш «Аполлон» космос корабльдериниг совет база америк космонавтылар А. Леонов, В. Кубасов, Т. Стаффорд, В. Бранд, Д. Слейтон оларының кады ужудуушкуну боолган. Ол аңы-аңы диптерниң космос корабльдериниң төөгүлүг кады ужудуушкуну космоска бүгү чуттарның кады ажылдажылгазынга чаа-чаа делгемнерни ажыткан.

Тоску беш чылды чедишкиниг доозар, СЭКП-ниг XXV съездизин төлептиг уткуур дээш чарышка идепкейлиг киришпишаан, ийи орденниг Совет Тыванның ажылчы чоннары доосхуп турар чылда улам күжеиишкиниг ажылдаан. Бир-тээ үдеп турар чылывыс тоску беш чылдың сөолгү чылы болганда ол чылдарның дургузунда төрээн Тывавыска кылдынган чамдык үүлдерни көре каапталыцар. Тоску беш чылда продукция сайгарары 103,5 хуу күүсеттинип, үлетпүрге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 32,3 хуу өскен. Ол-ла үеде планнан ажыр 4497 муң рубльдиг продукцияны сайгарган. Каа-Хемниң хөмүрдаш разрези, Чадааның, Шагаан-Арыгның саржат заводтары, Хову-Аксының хлеб заводу, Кызыл-Мажалыктың туйбу заводу болгаш ниитизи-биле 33 хире бүдүрүлге беш чылда продукция сайгарар планын күүседилхен. Бо чылын республикага ниити продукция бүдүрериниң планы 102,2 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 103,3 хуу чедип турар.

Чоннуң амыдыралының материалдыг болганы культурлуг деңнелин улам бедидер талазы-биле хөй үүлдер кылдынган.

Тудуг, транспорт, харылзаа, амыдырал хандырылгазы болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының талазы-биле тоску беш чылда-даа, бо чылын-даа аажок улуг бурунгаар базымнар кылдынган. Чаңгыс чижек кылдыр чурттаага тудуунга бо беш чылда 88,3 миллион рубль шиңгээдин алдынганын, 454,7 муң дөрбелчин метр чурттаага шөлүн ажыглалга киргенин чугаалаарга-ла четчир. Ол ышкаш Кызылда «Тудуг кезектери» комбинады, демир-бетон кылыгаар заводу Бай-Хаакта база Туранда хлеб заводтары, Кызылда ыяш болбаазырадып кылыр комбинат болгаш өске-даа объектилер ажыглаага кирген.

Сөолгү чылдарда Тываның көдээ ажыл-агыйынга чамдык чедишкиннер чедип алдынган. Мал ажылының продукциязы өскен. Сески беш чылга болаарга бо беш чылда эът садары 21, сүттүү 9,5 хуу, дүк садары 17 хуу көвүдээн. Ниитиниң малының баш саны өскен. Республика сүт садарының беш чыл планы, а бо чылын күрүнеге дүк садар планын долдур күүсеткен. Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң ажыл-ишчилери улуг тиилелгени чедип ап, эът база сүт, дүк, тараа садарының, а «Көк-Тей» биле «Сукпак» совхозтарның коллективтери эът, сүт, тараа садарының беш чыл планын күүсеткеш, улуг алдарга четкеннер.

Чедишкиннер боду чайгадар-ла чедип келбээн. Олар партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының хөй талалыг шудургу ажылының, бистиң алдарлыг ажылчыннарывыстың, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның эресмаадырлыг күш-ажылының ачызында чедип алдынган.

Онгу беш чылдың баштайгызынче кирип тура чедир шиитпирлеттинмээн айтыыгларның, ажылда четпестерниң дугайын ыыттавайн баар болзувусса шын эвес болур ийик. Республикада планныг онаалдаларны күүсетпейн турар үлетпүр, тудуг, транспорт болгаш ажыл-агый коллективтери эвээш эвес. Чамдык коллективтер аргаларны, курлавырларны кетче ажыглап шыдавас, бүдүрген продукциязының шынары багай болгулаар таварыгалар бар. Онгу беш чылды ажылдың ажыктының болгаш шынарының беш чылы болдурарының, экономиканың база камналганың айтырыынче кичээнгейни ам-даа күштелдириниң эргежок чугулазын партия Төп Комитединиг декабрь Пленумунга онзалап демдеглээн.

Даарта эгелээривис 1976 чыл—онгу беш чылдың баштайгы чылы. XXV съездиге СЭКП ТК-ныг төлевилелинде айыткан онгу беш чылда бистиң чуртувустуң мурнуунда тургустунган кайгамчык улуг перспективаларны, сорулгаларны бүгү совет улус-биле бир дөмей, Тываның ажылчы чоннары ханы сонуургал-биле өөренип, таныжып турар. Ооң баштайгызы—келир чылын бистиң төрээн Тывавыска кандыг-кандыг үүле-хереки бүдүрерин чоокта чаа эткен Тыва АССР-ниң Дээди Совединиг сессиязынга тодараткан. Ол дугайында келир чылын республиканың улус ажыл-агыйын хөгжүдериниг Күрүне планында болгаш Күрүне бюджединде көргүскен саннарны, фактыларны республика солунналарынга парлаан болгай.

Бар аргаларны, курлавырларны ажыглап тургаш, планныг онаалдаларны, салдынган сорулгаларны күүседиринче бүгү ажылчы чоннарның күжүн мобилизастаары —партия, профэвилел, комсомол организацияларының болгаш совет, ажылагый органнарының эң чугула сорулгазы болур. «Совет улус бодунуң эрес-маадырлыг күш-ажылы-биле онгу беш чыл планының долдур болгаш ажыр күүсеттиниг хандырар. Ол болза совет кижилериниг коммунизмниг идеалдарынга чайгылыш чок шынчыларының чаа херечизи болур»— деп, XXV съездите СЭКП ТК-ныг төлевилелинде айтып турар.

— Чаа чыл-биле, улуг чаагай аас-кежин-биле, чаа-чаа чедишкиннерже, эргим эштер!

ЧАА ЧЫЛГА АЖЫЛ-ИШЧИ РАПОРТТАР

ДОЛУ КҮШ-БИЛЕ

Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң ажыл-ишчилери тоску беш чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш садарының планарын күүседип алган. Ол төлгүзүглер сески беш чылының дургузунда эвээш эвес. Чижээ тараа бүдүрүлгези сески беш чылда 14080 тонна, а тоску беш чылда 41960 тонна болган. Тоску беш чылда тараанын 15845 тонналы, азы сески беш чылының деңнээрге 3950 тонна эйну күрүнеге дужаагаан.

Сүт бүдүрүлгези бо доосхуп турар беш чылда 11999 тонна болган. Ону күрүнеге садарының хемчээли өскен. Совхоз тоску беш чылда 9535 тонна сүттү күрүнеге саткан. Бо өргүзүгден алырга, планнан ажыр 1312 тонна сүт дужаатынган болуп турар. Бир эвес совхоз сески беш чылда 441 тонна дүктү күрүнеге дужаагаан болза, бо беш чылда 468,6 тоннаны саткан. Эътти бүдүрериниг, ону садарының хемчээли өскен. Тоску беш чылда эътти планда көрдүнгениниг 135 тонна хойну саткан.

Агаар-бойдузу берге чылдар болза-даа, совхозтуң ажыл-ишчилериниг шудургу болгаш кызыгаар күш-ажылының түңнелинде ажыл-агый 0,5 миллион рубльдиг ариг орулгазын киирип алган.

Тоску беш чылда үш клуб ажыглалда кирген, тараа арыглап, курганзыр комплекстиг, машина-трактор парыгының гудуу доступ турар, 1600 бода мал азыраар чер ажылдап эгелээн, ажылчыннар чурттаар 61 квартира, магазин, дарылаар салбыры, эмнелге туттунган.

Бүдүрүлгениг ажыктының болгаш шынарының онгу беш чылында 1200 саар инек азыраар механизастаттынган база 1000 баш уксаалыг аныяк бода мал турар комплекстер, 500 олуттуг Культура бажыны, чүс аал чурттаар чурттаага бажыңдары ажыглалга киирерин планнап турар. Хойжуларның кыштагларынга Ильичниг лампочкалары бүрүнү-биле кыва бээр. Чаа беш чылдың планнарын күүседир дээш «Кызыл тараачын» совхозтуң ажыл-ишчилери долу күш-биле ажылдаарлар.

С. ДОКУЧИЦ,
совхозтуң директору.

УЛАМ СОРУК КИИРГЕН

ХОВУ-АКСЫ. «Тыва кобальт» комбинаттың цехтер, албырларында, Хову-Аксының бүгү бүдүрүлгелериниг ӨКП ТК-ныг партияның XV съездизинге «1976—1980 чылларда ССРЭ-ниг Улус ажыл-агый хөгжүдезиниг кол угланыышкыннары» деп төлевилелиг массалыы-биле таныып, чугаалажып турар.

Тоску беш чылдың болгаш доозукчу бо чылдың программазын хуусаа бетинде чедишпиниг күүсеткеш Хову-Аксының автотранспорт бүдүрүлгениг коллективиниг чурттуң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниг кол угланыышкынларын таныышкаш, партияның салган сорулгаларын үүлдүгзүнүп деткээн.

Слесарь-одакчы, аныяктарның дагдыныкчызы В. Бобко, бүдүрүлге черниг партия организациязының секретары С. Тагба, кол инженер Н. Бессмертных олар хуралга санал бергеш, чаа беш чылда улам эки ажылдаарын чугаалаан.

Хову-Аксының чолаачылары онгу беш чылдың баштайгы чылында бедиткен социалистиг хүлээлгени алган. 1976 чылда даалгадан ажыр 600 тонна чүүктү сөөртүр, 120 муң тонна-километрни ажылдап кылыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, 500 литр бензинни, 5 комплект автодугуйну камнап алыр деп шиитпирлээн.

* * *

ТУРАН. Бин-Хемниг «Сельхозтехника» салбырының ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ныг төлевилелиг бүдүрүлгени улам ыңай сайзырацгайжыдарының, бүдүрүп үндүрер продукцияның шынарын бедидериниг программазы кылдыр хүлээп көрген.

Коллектив төлевилелги деткивишаан, онгу чылдың баштайгы чылының январь, февраль айларының бүдүрүлге планын съездиниг ажыттылар хүүнде күүселирин хүлээнген. Чолаачылар эштер Титов, Гермзнов, Васильев онгу беш чылда боттарының хууда планнарын хуусаазындан эрте — дөрт чылда күүседирин шиитпирлээн.

Е. ДАРТАН-ООЛ.

Иван Иванович Крынцов — Кызылдың № 3 автотранспорт бүдүрүлгезиниг мурнакчы чолаачыларының бирээзи. Тоску беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир, партияның XXV съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш ол кызымак ажылдаан. Беш чыл дургузунда 2.150 муң тонна-километрни ажылдап кылган болгаш планнан ажыр 2200 тонна чүүктү сөөртүп, 19 муң литр бензинни камнап алган.

— Тоску беш чылды хуумда 3 чыл буруңгаар доостум. Ам 1978 чылдың үлүүнде ажылдап тур мен. Чаа чылды ажыл-ишчи мындыг белектерлиг уткуп тур мен — деп, дуржулгалыг чолаачы, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы эш Крынцов чугаалап орар.

ЧУРУКТА: И. И. Крынцов.
В. МИРЦЕВТИҢ фотозу.

Ажыглалга кирер тудугда

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийи эзлээнде Куулар Хаын-оол удуртқан тудугжулар бригадазы кызымак ажылдап, социалистиг чарыштарга көскү черлерни эзлеп келген. Маалдыг бригада кол корпустуң бедик каттырынга тудуг-монаж ажылдарын күүсетчириниг кончуг идепкейлиг киришкен. Инда агаар сордурар камера-бажың тудуунга бызаңнаар жылдар, чамдык каттарга шалалар салыры, туйбу ханаар салыры боларның күжү-биле айыттынган хуусаларда үүсеттинген. Ооң бригадазында Александр Дамба, Реп Донак, Монгуш Хүлер-оол, Ондар Дөтпе болгаш өске-даа эшнери оларның мастери Сергей Щербин демдеглеп турар. Аа чылга турасказаткан социалистиг чарышка бо бригада аза бедик көргүзүглерни чедип алган.

ЧУРУКТА: ол бригаданың кежигүннери. Оң талазында ригадир Куулар Хаын-оол.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

«МАЛЧЫННЫҢ» ХОЙЖУЛАРЫ

Тоску беш чылдың доозукчу чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир база партияның XXV съездизинге төлептиг ужуражыр дээш калбарган социалистиг чарышка Мөңгүн-Тайга районунуң «Малчын» колхозтуң № 3 комсомолчу-эныяктарның хойжу бригадазының ажыл-ишчилери идепкейлиг киришкеш, Чаа чылды күш-ажылчы чедишкиннерлиг уткуп турарлар.

Бригада ниитизи-биле чүс баш төрүүр хойдан 93 хураганы доруктурун өстүрген, дүк кыргын алырының даалгазын күүседкен. Хоочун хойжу Салчак Харлыг-оол чүс баштан-на 110 хураганны бо чылын алган, районнуң хойжуларының чарыжында бирги черни эзлээн. Иргит Чудуруқпай, Успун Көгелдей база эки көргүзүглерлиг болган.

Бригаланда партия организациязының секретары Борарган Кан-оол тоску беш чылда ниитиниң малының баш саны өстүрер, продуктулуг чоруун бедидер дээш кызымак ажылаан түңнелинде беш чыл планын хуусаа бетинде күүседкен. Тодаргайлаарга 1243 хураганны колхозунга өстүрүп берген, 2219 килограмм дүктү дужаагаан. Ол беш чыл планда көрдүнгениниг ажып турар.

Хойжу бригаданың кежигүннери онгу беш чылдың бирги чылында күш-ажылны көргүзүглерни улам көвүдедип сорулганы салгаш, хойну кыштан хүр ажырар бүгү хемчеглерни ап турарлар.

Т. ХЕРТЕК.

ПЛАНДАН АЖЫР ПРОДУКЦИЯ

Кызылдың автосептелге заводу бо чылдың декабрь 12-де тоску беш чыл планын бүгү көргүзүглер талазы-биле күүседкенин рапорттаан. Бо хүнерде чыл даалгазын база күүсеттинис. Пландан ажыр 150 муң рубльдиг үлетпүр продукциязын бүдүрдүвүс. Дүүнге чедир 55 муң рубльдиг продукциязы даалгадан ажыр сайгартынган. Тоску беш чылда заводта күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 38,4 хуу өскен. Чүгле ооң ачызында пландан ажыр бир миллион 330 муң рубльдиг продукциязын бүдүрүп үндүрген.

А. САМОЙЛЕНКО,
заводтуң директору.

* * *

— Онгу беш чылдың бир дугаар чаа чылын бистиң коллективиис күш-ажылчы чедишкиннерлиг уткуп турлар. Беш чылдың продукция сайгарарының планын бо чылдың октябрь 11-де рапорттаан болгай бис. Бараанныг продукция бүдүрериниг октябрь 21-де доосхан бис. Кидис болгаш хом идиктер кылыры дээш оон өске-даа беш чыл даалгалары база чогумчалыы-биле хуусаадан эрте күүсеттинген — деп, од заводтан өөрүшкүлүү-биле дыңнатты.

Беш чыл даалгазын боттандырып, пландан ажыр эки шынарлыг хөй продукция бүдүрериниг Г. Вендерлыхтың, А. Левченконуң, П. Казанцевының, Б. Сувацың бригадалары тергиин ажылдаан. Олар ам 1976 чылдың үлүүн күүседип турарлар. Чаа чылды күш-ажылчы белектерлиг уткаан өөрүшчүг медээлери хүнүң-не кээп турар.

Кызылдың үш дугаарлыг автобүдүрүлгези бо чылдың планын декабрь 25-те күүседкенин дыңнаткан. Ол колдектив пландан ажыр 22 муң тонна чүүктү сөөртүп, 226,5 муң тонна-километрни ажылдап кылган. Чолаачыларның 11 бригадазы беш чыл планын күүседкенин бир-ийи чылдар бурунгаар-ла рапорттазынар. Петр Шуберт, Николай Чуканов, Александр Жданов оларның бригадалары эң эки көргүзүглерлиг Чаа чылды уткуп турарлар.

А. МИСТРОВ,
СЭКП Кызыл хооркомунуң инструктору.

УЛАМ ЧЕДИИШКИННИГ АЖЫЛДААР ДЭЭШ

Төрээн чурттуң мурнунда олдынын турар экономика болгаш культура тургузуушкунуң өндүр айтыыгларын ниитилээриниг хөрээнде кызыдыг хөрээженнери, бүгү совет хөрээженнер дег, идепкейлиг киржип турарлар. Эртем пятницада хоорай хөрээженнериниг VIII конференциязы болган. Аңаа отчёттуг илеткелде хоорайның хөрээженнер чөвүлелиниг даргазы Н. С. Филимонова кылган.

Найысылалда ымгы үеде бүдүрүлгениг бүгү адырларында 3,5 муң хөрээженнер ажылдап турар. Хоорайның күш-ажылы чедишкиннериниг барык артык кезин эргим хөрээженнерге онаажын турарын хуралдың киржикчилери үнелеп өмдеглээн.

Бүдүрүлгеде ажылдап турлардан 47,5 хуу, тудугда 14,4, транспортта 15 хуу, харылзаа, садыг болгаш ниитилээн, чемненилгезинде, калык ымгалалында, улус чырыышкынында болгаш культура одагларында нургузайында хөрээженнер ажылдап турар. Ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, бүдүрүп үндүрер продукцияның шынарын экижидип турган, тоску беш чылдың планныг сорулгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш хөрээженнерден сес муң кижи Бүгү-эвилелдің социалистиг чарыжынга идепкейлиг киришкен.

Хоорайдан 23 бүдүрүлге коллективтери болгаш организациялар беш чыл планын хуусаазындан эрте доосхан. Оларның аразында нургулайында хөрээженнер ажылдап турар черлер бар. Даараныг фабриказы (директору эш Пургина, партия организациязының секретары эш Макарова, хөрээженнер чөвүлелиниг даргазы Белянина) декабрь 20-де беш чыл планын күүседкенин рапорттаан. Ол коллектив бо чылдың планын хуусаадан дөртен хонук бурунгаар доосхаш, ийи чүс муң рубльдиг продукциязын пландан ажыр берген. Фабриканың мурнакчылары Евдокия Ерчумова, Раиса Сумба, Валентина Акулова, Зинаида Грищенко, Раиса Мусаева оларга найысылал чоргаарланып турар.

Даараныкчылар тоску беш чылда чедишкиннерни улам быжыглаары-биле 1976 чылдың уткуштур планын шиитпирлеп тургаш, чаа чылдың социалистиг чарыжының эгелекчилери болганнар. Тодаргайлаарга, бердинген пландан 35 муң рубльдиг продукциязын артыкка бээр болгаш бирги сорттуг продукциязын 0,5 хуу бедилер.

Беш чыл планын хуусаазындан эрте доосканнарга базала хөй саныг хөрээженнер ажылдап турар алгы, сүт заводтары, Респотребсоюзтуң бүдүрүлге комбинады, республика типографиязы болгаш рестораннар база столоваялар трези хамааржыр. Хоорайның үлетпүрү ниитизи-биле ниити продукцияны бүдүрүп үндүрер болгаш сайгарар талазы-биле беш чыл планын доолдур күүседкен. Ында хөрээженнериниг үлүү база эвээш эвес.

Эртем турар тоску беш чылда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгатпаан тургаш, чедишкиниг ажылдаан автотранспортчулар Мария Сымчаан, Елена Першина, Зинаида Бугаева, Александра Деревягина, Галина Марченко оларны конференциядан хүндүлел-биле адап турган. Хоорай автобустарынга «Иелерге болгаш урулларга» деп автобустарны немеп, пассажирлер сөөртүрүүнүн культуразын улам экижидирин конференцияның киржикчилери саналдап турган.

Найысылалдың тудугжуларының аразында муң чыгам тудугжу хөрээженнер бар. Эрткен сески болгаш тоску беш чылдың баштайгы дөрт чылының дургузукда олардан алды кижи чаагактың дээди шаңналын алган. Оларның аразында Августа Елышова Ленин орденниг. Шаңнаткаларының аразында Мария Сафронова ССРЭ-ниг Дээди Совединиг депутады.

Тудугжуларның кызымакчай ажылының ачызында хоорайның ажылчы чону чаагайжыды түттунган 320 квартираны алган, а он муң хире кижи чурттаага байдалын экижиткен.

Хоорайда чылыг дамчыдылгазы бүгү улусчу тудуг апаргаан. Тудугжуларның бо чаагай хөрээженге хоорайның хөрээженнери эвээш эвес улүүн киргеш түңнелинде декабрь бирге чедир хоорайда улуг-улуг бежен котельная черлери хагдынып, найысылалдың агаары арыгланган. Илеткелчи болгаш санал берип, чүве чугаалаанар чүгле бүдүрүлге, ажыл-агый талазы-биле кызыгаарлаттынмайн, садыг, хөй-ниитиниг чемненилгезинин, культура одагларының, школа, өөредилгениг, урут-даргы кижизидилгезиниг болгаш ымдыгы хөрээженнериниг ол бүгү ажылдарга идепкейлиг улам көдүрер дугайында тодаргай чугаалап турганнар. Конференцияга ниитизи-биле он ажыг кижи санал берип, чүве чугаалаан.

Конференцияның ажылынга республиканың хөрээженнер чөвүлелиниг даргазы, Тыва АССР-ниг Дээди Совединиг Президиумунуң Даргазы эш Б. Ш. Долчаңмаа киржип, чүве чугаалаан.

Конференция хоорайның бүгү хөрээженнериниге СЭКП-ниг XXV съездизинге төлептиг ужуражыр, онгу беш чылче херии базым-биле киреп дугайында кыйгырыгны хүлээп алган.

Конференциядан хоорайның хөрээженнер чөвүлелин 30 кижи составтыг кылдыр сонгаан. Ооң даргазынга хоорайның кадык камгелал кылдызының эргелекчизи Л. М. Метканы сонгаан.

С. ТАС-ООЛ.

ДӨРГҮННҮҢ СҮТ-БАРААН ФЕРМАЗЫНДА

ТОСКУ БЕШ ЧЫЛДЫ ДООЗУП ТУРА...

ТӨЛЕПТИГ АЖЫЛДААРЛАР

Дөргүн сүт-бараан фермазының коллективи тоску беш чылдың доозукчу чылында алган социалистиг хүдэлгезин күүседир дээш багай эвес ажылдап келген. Ферманың ажыл-ишчидери бо чылын 609 тонна сүт бүдүрер планын декабрь 16-га чедир 602,9 тонна кылдыр, азы 98,9 хуу күүседкен. Маңаа чамдык чылдагааннарны айтып каары артык эвес. Чылыг үе дүжүп, оът-сиген үүп кээри билек ферма Аныяк-Хөндергейже чайлаглап үне бээр. Ооң мурнунда чылдарда орта одар-белчиир чегчир, сүт-суттат эльбек турда, саалда көвей, саттан сүдүүс, шынап-ла, савазыраң турган болдур ийин. А өөлгү ийи чылда хандаашкын болган. Ынчангаш бо чылын аңаа өөтсиген шоолуг үнмээн. Сүт саалдаы ындыг-ла экиживаэн. Ооң мурнунда чылдарның дөңнелиндеи куду турду. Мындыг байдал сүттү бүдүрериниң болгаш ону күүнеге садарының планныг онаалдаларын күүседиринге чамдык бергедээшкиннерни болдурган.

Ону ажып эртериниң дугайында айтырыгны чугаалажып, кандыг ажылдарны, чүү кылырын саанчы бүрүзүнге таныылырлан турган бис. Ылангыя совхоз төвүнде фермага кежүп келгеш, партбөлүктүң хуралын эрттирдивис. Орта бистер сүттү бүдүрериң, ону күүнеге садарын көвүделивис, сүт саалдазын кудулатпас, кыштаглаашкынны чогумчалыг эрттирер талазы-биле коммунистерниң санал-онаалын дыңнап, алган хүдэлгелеривисти күүседирде үүгле коммунист бүрүзүнүң эвес, (фермада 5 коммунист, СЭКП кежигүнүнге 1 кандидат бар) а харын бүгү комсомолчуларның болгаш аныяктарның күүнү мөөңнеп, хамыктың мурнунда малга бээр чем рационуун шын тургузуп, ону камныг чарыгдаарынга контрольду тургузарын дүгүрүшкен бис.

Бо ажылдарны холга ап, саар инектерге чемни берип эгелээнивис түңнелинде, саалда элээн көвүдей берген. Ферманың коллективи күүнеге 485 тонна сүт садар планын 519,9 тонна кылдыр күүседкен (Декабрь 16-ның медээзи-биле алырга ындыг).

Дөргүн сүт-бараан фермазының саанчыларының, бызаа ажаакчыларының, инек кадарчыларының аразында социалистиг чарыш улам калбарган. Мооң мурнунда чарыштың түңнелин ай санында үндүрүп турган болза, ам ону эде көрүп, саанчыларының күш-ажылын шын организаастаар, хүн бүрүнүң саалдазының дөңнелин контрольдар сорулга-биле он хонгаш-ла түңнеп, мурнакчыларны илередип турар бис. Ооң-биле кады хүннүң тиилекчизиниң адын ферманың кызыл-булуңунда түскай саазынга бижип турар. Саанчы бүрүү өске ужи-биле хүүда чарыштыг. Мен ферманың эргелекчизи ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Монгуш Алдын-кыс-биле чарыштыг ажылдап турар мен. Сүт саалдазының талазы-биле ону ажып шыдаваазымза-даа, чыл санында оон шоолуг-ла чыда калбайн келдим. Чарышка тиилекчи турар. Ынчалза-даа кол чүве ында эвес. Ол дээрге, эжиниң арга-дуржулгазын өөренип алыры, ажылда чаа үүлдерни бодунга шингээдип, бар четпестерни эдип алыры, бот-боттарынга дүзалажыры-дыр. Ынчангаш бистер, коммунистер, дуржулгалыг саанчылар, фермада аныяк оолдар, кыстарга ону тайылбырлап, бүдүрүп турар продукциязының шынарыче кол кичээнгейин салырын оларга үмелеп турар бис.

Фермада коммунист бүрүү партийжи даалгалыг. Коммунист Монгуш Алдын-кыс фермада коску агитацияны, Кара-Сал Долума — комсомол ажылын харымлаар. А Ондар Хола улусчу контроль бөлүүнүң ажылын хынаар, Куулар Шет ферманың арыг-шевер байдалын көөр болгаш оон-даа өске. Коммунистерге түс-түс партийжи даалгаларны ондагаш, ай санында бадылап ап турарывыс ажыл планынга киргеш, орта чугаалажып, оон чогуур түңнелди үндүрүп турар.

Бисте «Искра» деп хана солдун ай санында үргүлүү үүнүп турар. Ооң эзлчеглиг номерлеринден саанчыларның күш-ажылчы чедиишкиннерин, арга-дуржулгазын, ажылда бар четпестер дугайын, кыштаглаашкынның чоруп турар байдалын номчуп, билип ап болур.

Комсомолчу-аныяктар фермазы болганда, бистің коллектив колдуунда-ла аныяктардан тургустунган. Оларның аразында мурнакчылар эвээш эвес. Ажылчын Николай Сат, саанчылар Кара-Сал Долума, Зоя Монгуш, Монгуш Момаа, Татьяна Оржак болгаш өскелер-даа ажыл-ишке кызымак, хой-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип турар. Фермада-ыры, танцының болгаш аргымының бөлүмнери бар. Ында аныктар бүрүү-биле хаара туттунган.

Дөргүн сүт-бараан фермазында коммунистер болгаш комсомолчуларның аразында арга-дуржулгалыг, ажыл-ишке харысалгазы-биле үүгле Чоон-Хемчик районда эвес, харын республикада ат-сурагыг алдарган саанчылар хой. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Монгуш Алдын-кыс, Ондар Дүктүг, Кара-Сал Долума, Ооржак Эртине, Зоя Монгуш, Монгуш Момаа олар боттарында бызыглаан бөлүк инектериден беш чылда саап алыр сүдүүнүң планын ажыр күүседкилээн. Олар эрткен беш чылда инитиин-биле 1479 тонна сүт саап алыр планын 1568 тонна кылдыр боттандырган, ол күш-ажылчы чедиишкиннерин өске ээш-өөрүн мурнап рапорттаагаан.

Күш-ажылчы чедиишкиннер саанчы бүрүүн хей-аът киирип, оларның ажыл-ишчи турасорулуун улам көдүргей. Чоокта чаа болган хуралга партияның XXV съездинге СЭКП Төп Комитединиң төлевилелин таныжып көргеш, ону беш чылда партия болгаш чазактың салып турар улуг сорулгаларын күүседиринге эвээш-биче-даа бол улуг-хуузун киирип, дөргүнчүлер төлептиг ажылдарын хүлээгеннер.

Д. ОНДАР,
фермада партбөлүктүң удуртукчузу.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАР

● Дөргүн сүт-бараан фермазының коллективи эрткен беш чылда 2634 тонна сүт бүдүрер планын 2759,2 тонна кылдыр күүседкен. Чыллар аайы-биле алырга 1971 чылда 478, 1972 чылда 506, 1973 чылда 512, 1974 чылда 528, 1975 чылда 609 тонна сүт бүдүрер планныг турган. Ону ол-ла дараалашкаа-биле 504,9; 512; 543,4; 596; 602,9 тонна кылдыр күүседкен. Ферма беш чыл планының күүселдезин октябрь 11-де рапорттаан. Ам коллектив онгу беш чылдың үлүүнде ажылдап турар.

● Ферма инек бүрүзүнден-не 1971 чылда 1990, 1972 чылда 2100, 1973 чылда 2130, 1974 чылда 2030, 1975 чылда 2000 кг сүт саап алыр планын ол-ла дараалашкаа-биле 2103, 2062, 2264, 2290, 2059 кг кылдыр күүседкен.

КАДАРЧЫ

Фермага 1961 чылдан эгелеп Дүктүг биле Хола ажылдап киирипкен. Ынчан сүт-бараан фермазынга инек кадарчылааш үр болу берген Довгак Дадыр-оол, Кара-Сал Чичил-оол биле сумележип, Ондар Хола ажылдаан, ам он дөрт чылдың түүрү болуп турар.

— Кижи ажылга үр бооп шуудаан, малдан алыр продуктуларны улам көвүдедир дээш инектериң кадалын болгаш ажаалдазын экижилериниче кыза бээр чүве, 50 чылдарның ортан үеэзинде ынчалган «Хорум-Даг» колхозтуң саанчызы М. Бак-Кара саап турар инектериниң бирээзиндеи-не 1000 кг сүт саттан, районда эң тергиин көргүүзүг саанчы турганын солуннардан номчуп, радиодан дыңнаан мен. Канчан ынча хой сүттү бир инектен-не [illegible] аттар чоор деп магадаадаа турдум. Ол үеде «Шынын» дугаалларының бирээзинге «Инектің сүткүрү дыныда» деп эгелиг статьяны солуургал-биле номчаан, эльбек саап малдың чемгерилге, ажаалдазындан хамааржыр дээрзин билген мен — деп чугаалаваш, Хола Шыырановичиң бодунуң ажылынга хамаарыштыр хейну хөөреп, то каап-ла олур.

Бодунуң ажылынга мурнакчы дуржулганы шингээдип турган, Ондар Хола коллективте мурнакчыларның одуруунга кирген. Коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинге ол идепкейлиг киришкеннериң бирээзи. Дөргүн сүт-бараан фермазының коллективи коммунистиг күш-ажылын бедик адын 1965 чылда чедип алган. Эш Ондар —коммунистиг күш-ажылдың шалынчызы. Хола Шыырановичиң Ондарның ажылының дугайында чугаа аравыска болуп турда, саанчы Шет Узун-Сарыгович Куулар ооң дугайын мынчаар чугаалады:

— Инек кадарчылары багай эвес ажылдап турарлар. Ынчалза-даа Шыырановичийн черле мактаар херек, чайгы, күскү үеде ооң кадат үлүүнде инектериң сүткүрү ажок боордур... Ол дээрге кадатты ооң шын организаастап, оттуг, суглуг черлерге одарладып турарында.

Мал одарладылгазынга хамаарыштыр ооң чугаалап орары бо:

— Чылдың кайы-даа үеэнде одарны хайгаарап, инектерни маңнаштырбайн одарладыры, чайын изиг хүннерде девээлиг, суглуг одарларны ажыглап турар мен. Чайлаавыс Аныяк Хөндергейниң Улут-Каът деп черде.

Амгы кышкы үеде кадарчылар Сат Биче-оол, Монгуш Кызыл-оол, Алексей Артна олар-биле сүт саалдазын кудулатпас дээш инектериң ажаалдазын экижидип, сылос, чымчаткан саван, мандан (чудан) сүү-биле чемгерип турар. Ынчангаш ферма саап турар инектериниң бирээзиндеи-не 8 кг-дан куду эвес сүттү саап турар. Ондар Хола социалистиг чарышка идепкейлиг киржип, Сат Биче-оол-биле социалистиг кевээлиг ажылдап турар.

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң «1975—1976 чылда мал кыштаглаашкынын чедиишкиниг эрттирер дугайында» доктаалын күүседир дээш фермада боттуг хемчеглер алдынып турар. Мал чеминиң чарыгдалынга, камналгазынга учет-отчетту экижидерин партия организацийязы ацаа даалдырган. Мал чеминиң чарыгдалының уеду эки тургустунган. Саап турар бир инекке онаштыр хүн бүрүде 8—9 кг силос, 4 кг комбикорм (инектериң сүткүрүн барымдаалап) берип турар. Мандан сүү, чылыг суг доктаамал бердинип турар.

Ондар Хола агитатор болуп, партийжи даалгазын багай эвес күүседип турар. Ферма коллективинде улусчу контроль бөлүүнүң даргазынга база ажылдап, сүт саалдазының, мал ажаалдазының арыг-шевер байдалының чорудулгазында четпестерни чайладырынга ол туруштут ажылдап турар.

1976—1980 чылларда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол утланыышкыннарының дугайында партияның XXV съездинге СЭКП ТК-ның төлевилелин танышкан хуралга ол санал берген, 1976 чылдың бирги кварталда сүт саап болгаш садар онаалдазын февраль 20-де күүседир дээш эрестиг ажылдарын илергейлээннериң бирээзи.

М. СЕВЕН.

АНЫЯК КОММУНИСТ

Кара-Сал Долума — аныяк коммунист. Ол фермага саанчылап келген үеэниң дургузунда үүгле эки талазын, эшеврунге эвилең-эзлдек, төлептиг чаңын көргүскен.

Аныып-ишчи аныяк саанчы бо доозукчу чылда багай эвес ажылдаан. Долума бир инектен-не 2300 ажыг кг сүттү саап алган. Ооң эртнен беш чылда көргүзүглери база эки. Ол тоску беш чылда бодунга быжыглаан бөлүк инектериниң 240 тонна сүт саап алыр планын 244,1 тонна кылдыр күүседкен.

Коммунист саанчының партийжи даалгазы—фермада комсомол ажылын хынаары, аныяк саанчыларга арга-сүме берип, оларга дузалаары болуп турар. Ол даанган ажылын ак сеткилдиг күүседип чоруур. Ферманың комсомолчуларының болгаш аныяктарының эки ажылдап турар чедиишкининде коммунист саанчының үлүү база бар.

ЧУРУКТА: Кара-Сал Долума.

Арында чурукта-ны Д. ОНДАР тыр-ттырган.

УКСААЖЫДЫЛГА

Совет кижилер тоску беш чылда Коммунистиг партияның салган программазын эрестиг күүседип, бистің улуг Төрээн чүрттүвүска коммунизмни тургузарының оруундува бурунгаар улуг базымны кылганын, «1976—1980 чылларда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннары» деп партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ның төлевилелинде айыткан. Чүрттүң бурунгаар хөгжүлдезинге республиканың бүгү ажыл-ишчилери дег, ооң иштинде бистің ферманың коллективиниң эвээш биче-даа бол, күш-ажылчы үлүү кирген. СЭКП ТК-ның төлевилелин номчуп танышкаш, совет кижиниң чаагай чорууне угланган хей хемчеглерге сеткилиниң өөрүшкүүн илергейледим.

Улуг делгем Төрээн чүрттүң бүгү-ле күш-ажылчы коллективтери тоску беш чылдың онаалдазын чедиишкиниг күүседкен. Бистің ферма ол алдарлыг коллективтериң санынга база киргеи. Малдың бажын өстүрериниге, сүткүр чоруун бедидериниге эң чугула өөгелделериниң бирээзи— тарыг боозадылга. Тарып боозадылга техниги бөлүрүнүң мурнунда Иркутскиге бир чыл хуусалыг чылдыг училище дооскаш, 1975 чылда төрээн совхозумга кээ-бода мал тарып боозадыр пунктуга ажылдап эгелеп, Инектерни тарып боозадыр база харысалгалыг ажыл.

Инектер бызаалаан соонда 21—22 хонгаанда тарып боозадылга эдержилгезинге киирер. Бир инекти-ле 10—12 шак болгаш, база катап тарылгаа киирер мен. Тарып боозадылганың ол чуруму ажылдамышнарлыг чоруун хандыра. Бисте саанчы бүрүү инектериниң тарылгага киргенинин төрээниниң, бызаларының эр кызының, чүүүнүүн үүеду шыңгыы тургузуп турар. Мен база-ла хым деп саанчының кандыг инээ кажан эдержилгеге (тарып боозадылгага) киргенин демдеглеп ап турар мен. Пунктуунуң ажылының түңнелин ооң билдинер. Саанчылар кайы-бир инээ төрээн соонда айыттынган хонук, үеан чедергеге, пунктуга эккеп, тарып боозадылгага киирип турары чурумчаан.

1973 чылда тарып боозатканым 250 баш инек 1974 чылда шупту төрээн. Тарып боозадылга пунктузунга мурнунда ажылдап турган Ш. Куулар, В. Байлак болгаш өскелериндее арга-сүмезин ажыглап ажылдаваш, чедип алган чедиишкиним ол. 1974 чылда тараан 223 инектер 1975 чылда бүрүн бызаалаан. Бо чылын база удур-ла тарып боозадылганы чорудуп турар мен. Ооң түңнелинде бо чылдың октябрьда 16, ноябрьда 38, декабрьда 19 инек төрээн.

Районда уксаажыдылга будүрүлге черинде үреен неделяның понедельник, среда, пятница хүннеринде ап, чөп ажыттап турар бис. Пунктута негеттинер бүгү-ле хереҥсел бүрүн бар.

Партияның XXV съездинге СЭКП ТК-ның төлевилелин танышкаш, сүт-бараан фермазының коллективи, съезд мурнунуң күш-ажылы эдилгеннге турушкаш, бедиткен хүлээлгелерни ап, ону боттандырар дээш сорулуг ажылдан киринкен.

О. АРТНА,
фермада тарып боозадылга техниги.

ШАҢНАЛДАР

● 1970 чылда республиканың сүт-бараан фермаларының аразынга калбарган социалистиг чарыжынга тиилекчи болганы дээш СЭКП обкому, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму, республиканың Министрлер Төвүлели болгаш облпрофчөвүлел Ленинчи юбилейлиг Хүндүлел бижик-биле шаннаан.

● 1972 чылда күш-ажылчы чедиишкиннери дээш ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң, көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылчыннарының база албан-хаакчыларының профэвилелдер Төп Комитединиң Хүндүлел бижии-биле шаннаткан.

● 1973 чылда ССРЭ-ниң 50 чыл оюн таварыштыр комсомолчу алдарның чыл демдеглелинге киир бижиткен.

● 1974 чылда Бүгү-эвилелдиң кызыл-булуннар көрүлдезинге тиилекчи болганы дээш ВЦСПС-тиң Хүндүлел бижии-биле база ол-ла чылын социалистиг чарыштың тиилекчизи болуп үнгеш, СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Төвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң Дипломунуң ийиги чергези-биле шаннаткан.

ЧАҢГЫС ДЕМ-БИЛЕ

Бистин сүт-бараан фермаа чылдын-на чаартынып, эжиҥ орар. Ам ында делгем, туг болгаш чылыг кажаалар четчирип-биле кылдынган. Бкаа бүрүзүн бүрүн механизаастаан. Саар инектерни, семиг азыраар молдургаларны, бызааларны, төрүүр инектерни түс-түс кажааларга азырап, чемгерип турар.

Ажылга кол-ла чүве—арышевер. Бо талазы-биле ажыл бисте шынгыы тургустунган. Ферма девискээринге, кажаалар чанынга мал өдээ чыглыгаарын болдурбайн, ону үргүлчү аштап, арыглап турар. Бажылды ферма эргелекчизи Монгуш Алдын-кыс суларады көрбээн. Ынчангаш ону кылып турар кижилерден ооң иелдези дыка улуг.

Мен фермада трактор-биле ал чеми сөөртүп, ону үлей салып турар мен. Бо база-лаарысалгалыг, ону төтчеглевейн чарыгдаар, кайы кажаа чеже хемчээлдиг силос, ситген, ылбыраткан саван бээй-өске өөрүмнүн база мөөн эки ажылымдан, ак сеткилдиимде хамааржыр апаар.

Бо фермага чеди чыл ажылдым. Мында хой кезиинде аныяктар ажылдап турар. Ол чаңгыс кижи дег,демниг болгаш организастыг улус. Ш-ажылдың сагылга-чурумуй үрээр, арагалаан ажыл шагыузуптер таварылгалар чер-ле болуп көрбеди. Чылдын-на ш-ажылчы планнарны, бедиткен хүлээлгелерни күүседи дээш чаңгызы — шуптузу, а шуптузу—чаңгызы деп принцип баугаар ажылдап, чүрттап, өөренип турарлар. Чаңгыс дем-биле ынчаар ажылдаарга, үүле-хөрек будунгур, сган сорулга күүсеттингир болдур-дур.

Н. САТ,
ажылчын.

АМДЫЫЗЫНДА СОЛУКЧУ

Ооң чуруу амдыызында фермаың кызыл-булуңунда мурнакчыларның аразында чок. Ол солукчу саанчы. Өске эштери дег, фермага эрте келир. Ажылдаанда база олар дег, кызымак болгаш турасорукчур. «Өттүүүчел өөренгеч» деп үлегер-домакта ыщкан, ол ажыл-ишчи, төлептиг ажылчаңны аваазындан салган алган. Ооң аваазы Оржак Эртине фермага алды чыл саанчылаан. Ам коммунистиг күш-ажылдың шалынчызы. Тоску беш чылда ол бодунда быжыглаан бөлүк инектериниң 238 тонна сүт саап алыр планын 254 тонна кылдыр күүседкен. Аваазының ол ажыл-ишчи чедиишкиннери Тываны хей-аът киирип чоруур. Ынчангаш ол аваазы дег ажылдаксаар, төлептиг ишчи белүксеер.

Шак мындыг күзелдиг болгаштың фермада улуг кижилериниң, эш-өөрүүнүң хүндүткелин чаалап алганы чадап чок. Фермада партия бөлүүнүң удуртукчузу Ондар Дүктүгте аныяк кижи-биле ужуражыксап турарымны чугаалаарымга, Татьяна Оржакты сумелээни база таварылга эвес.

...Дөргүн сүт-бараан фермазының кызыл-булуңунга бичежек дурт-сынныг, долбаныг кызыл чаактарлыг, шала эгеничел болгаш өөрүксүмээр, бежиниң суук кара дүктерин чара дыраан, шевергини кончуг кылдыр өрээш, лента-биле дээрбектей баглап алган, ажылчын халаттыг аныяк кыс кирип келгеш, оожуму кончут менделей каапкаш, одап каан печка чанында барды. Аңаа үр-даа чугаалаашпаан бис. Аныяк кижиниң ажыл стажы-даа, амдыыралчы-оруу-даа ыяска болду. Ол 1973 чылда Чадаананың бир дутвар ортумак школазын доосказ, фермага кээп, аваазынга дузалажып эгелээн. Ооң бээр-ле саанчының ажылындан салдыкпаан. Ам солукчу саанчы болуп ажылдап турар. Ол-ла-дыр. Шынында, кижи мактапкы дег чүве чок хире. А херек кылында ол кижиниң ажылын үнелеп, ооң бодап чоруур саныш-сеткилин ажыдып, тоомчага ап көөр болза, ындыг эвес. Татьяна Оржак ажыл-ишчи, хей-ниитиниң ажылынга киржилгезин чугаалай бергенде, ооң шала өөрүксүмээр чаны чидип, кижиниң салган айтырыгларынга ооң харыызы чиге болгаш тода апаар. Шилип алган ажылынга ооң ыяа, ацаа берлингени дораан-на билливе бээр.

Фермаың кызыл-булуңунга чугаалажып олурувуста, ол мынча дади:

— Ферма бүгү-ле ажылды — саванны ылбырады хайындырып бээрин, сиген, силосту кажааларга үлей салырын техника кылыр, инекти саарын, ооң өдзүн үндүрерин бүрүн механизаастаан. Аванга дузалажып турган, электрилиг саалда аппарады-биле инек саап өөренип алган мен. Баштайгы үеде шоолуг эвес, эвээш инек саап турдум. Ооң бээр ам ийи чыл ашкан. Солукчу саанчы болганымла, кижи бүрүзүнүң инээн, саар—хүлээлгем ол. Бир саанчы ийи хүн дыштаныр болганда, ооң инектерин база ол хире үеде саар. Чамдык саанчыларның инектери сүттүг, а өскелеринин / эвээш-даа болгулаар. Бисте Алдын-кыс Сиаа-Баймровна Монгуштуң, Дүктүг Дөнен-ооловна Ондарның инектери хей сүт бээр. Олардан хүнде 170—180 кг сүттү саап ап келдим. Дуржулгалыг саанчыларга мактаттырдымдаа.

Фермада дааранылга болгуму ажылдап эгелээн. Ону совхозтуң комсомол комитединиң секретары Долаан Маны удуртуп турар. Ооң ыңаа-ры, танцының болгумнери база бар. Коллективтиң аныяк саанчылары колдуу ол болгумнерде эттарын бижидип алганнар. Мен даараныла болгумнуле киржип тур мен.

Улуг утбам Гала Улан-Удэ хоорайның культураның институдун доосказ. Ам Аксинин Довурак хоорайда библиотекада ажылдап турар. Ооң биче-зи—Аля. Ол—Ийме ортумак школаның-да башкы, а мендеки бичилери школада өөренип турар. Оларның өөредилгезиже. Утбаларым ишкаш, эр-тем-биле чедип алырын бодап чоруур мен. Күзелим — Кызылдың көдээ ажыл-агый техникумунуң ветеринария салбырынга өөренири. Ол күзелим чоорту буде бээр.

Бистин фермаыста мешкаш саанылап турар аныктар бар. Лора Сарыглар—мөөң чаңгыс классчым. Школасту кажаалаарга үлей салыр-ланы кады доостувус. Татьяна Кара-Сал, Надя Куудар сес, Роза Монгуш ооң классты доосказ, бо фермага кээп ажылдай бергеннер.

...Комсомолчу-аныяктар фермазы. Дөргүн фермазын ынчаар адап турар. Ол коллективтиң ажыл-ишчи аныяк саанчылары, бызаа ажаакчылары, инек кадарчылары ол алынга төлептиг болбушаан, ССРЭ-ниң улуг сорулгаларын — сүттү будүрериниң, ону күүнеге садарының планнарын күүседиринге улуун киирип, комсомолчу отчуган-биле ажылдап турарлар. Оларның аразында Татьяна Оржак база бар. Бөгүн ооң ады билдинмес, фермаың мурнакчыларының орозында ооң чуруу нок. А даарта бөгүгү солукчу саанчының ады үүн, алдарлыг бээринге бүүрөп болур. Чүте дээрге, ооң арга-дуржулгазы, мергежили улам байыр.

Ш. ДОРЖУ.

Мурнакчыларга

с ө с

КҮЖҮМ САЛЫР МЕН

Саанчы кижиниң ажылы берге болгаш харысалгалыг дээрзин Дөргүн сүт-бараан фермазынга ажылдап келген чылдарымда билдим. Беш чыл саанчылааш, ажыл шагы үзүп бот-харысалгам кошкаа-падым. Бо ажылга ам шуут-ла чаңчыга бердим.

Тоску беш чылдың доозукчу чылында багай эвес көргүзүглериг болуп, бодумда быжыглаан болуп инектеримден 42 тонна сүт саап алыр хүлээлге алгаш, ону эрткен он бир айларда 44 тонна кылдыр күүсеттим. Ниити саар инээм 20 баш. Ам тос инек саап турар мен. Артканнары ам бызаалаар. 4 инек төрээн. Бызаалары менди.

Саар инектерге силос, чарба болгаш өске-даа чемнерни берип турар. Малды ынчаар чемгерип турарывыстың ачызында сүт саалдазы соолгу хүннерде көвүдей берген. Эң хой сүт бээр «Сарала», «Красуля», «Тенек» деп шоалыг инектерим хүнде 12—13 кг сүттү берип турар. Тос инээмден хүнде өртумаа-биле 98 кг сүттү саап ап, чылда бир инектен-не 2000 кг сүт саап алыр дээн хүлээлгемни 2030 кг кылдыр күүсеттим. Чыл төнчүзүнге чедир ол көргүзүг ооң-даа көвүдей бээр.

Фермада саанчы, кадарчы, бызаа ажаакчызы аразында чарыштыг ажылдап турар. Саанчы Монгуш Момаа-биле социалистиг чарыштың керээзин чарып алган мен. Күш-ажылчы маргылдаанының түңнелин чыл төнчүзүнде үндүрер бис.

Бистің фермада бот-тывынгыр уран чүүл болгуму ажылдап турар. Ында киришпишаан, неделя санында болур зоовет-өөредилгеде база киржип, өөренип тур мен.

Партияның XXV съездинге СЭКП Төп Комитединиң төлевилелин бисте таныштырган. Көдээ ишчилериң амыдырал-чурталгазын улам экижидер дугайында партияның ону беш чылда салып турар улуг сорулгалары саанчы бүрүзүн күш-ажылчы чаа-чаа тиилелгелерже улам сорук киргген. Орта харыы кылдыр бедик көдүрүүшкүннүг ажылдап келир чылдың планнарын онаалдаларын күүседир дээш бүгү күжүмүм салыр мен.

З. МОНГУШ,
саанчы.

СОРУЛГАМ

Бо фермага келгеш, баштай инек саап турдум. Солукчу саанчы болуп база ажылдадым. Ам чаа төрээн бызаалар ажаап тур мен.

Инекти тарып боозатканы эки. Ында техник-осеменатор Ольга Саттың киргеи үүү бар. Ол ажылынга кызымак, ооң харысалгалыын база билир кижи.

Чаа бызааларны хүнде дөрт литр сүт-биле чемгерер. Бир ай азыраан, оларны дедзилеп көргеш, өске кижиге хүлээдип бээр. Мээң хайгааралымда бызаалар онча-менди, эки доругуп турар. Оларны бир ай азыраан, Стюра Сатка хүлээдип бээр мен. Чаш малдың турар кажаазы делгем, чылыг. Кажаа ишти ындыг болурга, чаш малды ажаап, чемгерериниге-даа таарымчалыг болурдур.

Кандыг-даа малды чажындан тура, эки ажаарга, калык-шыырак, деңгилделиг болур. Ынчангаш бодумнуң хайгааралымда чаш бызааларның ажаалдалын, чемгерилгезин баскыратпайн, кызымак ажылдары — мээң сорулгам.

К. КҮЖҮГЕТ.

МОЛДАВ ССР. Кишиневтуң ажылчы чоннары үлетпүр продукциязын бүдүрериниң талазы-биле тоску беш чылдың талдазын күүседирин дооскан.

Съезд мурнунуң күш-ажылчы эзлчэниң мурнакчыларының ээзи — продукция бүдүрүп үндүреринің талазы-биле беш онаалдазын күүсеткениниң дугайын 1975 чылдың августа рапорттаан Кишинёвтүн «Сигнал» заводу. Бүдүрүлгени денсификастаарының, продукцияның шынарын бедидериниң, славырларны илередириниң болгаш дүрген ажыглаарының, ияк ажылчыннарны кижизидериниң талазы-биле заводтуң тия организациязының күжениишкиниг ажылының ачы-да ол бүдүрүлге маталыг чедишкиннерни чедип алган.

Коммунист Т. Н. Носульдуң удуртун турары эптээр цехтиң агадазының кежигүнүнери хууда беш чыл онаалдаларын дугаарында күүсеткен.

Бүдүрүлгениң мурнакчыларының дуржулгазы, социалистиг чарыштың ажыктыг болгаш дээштиг болдурары заводтуң тия организациязының кичээнгейиниң төвүде турар.

МУРУКТА: СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган циалистиг чарыштың чорудулгазын чыртыкан эзлчеглиг рио дамчыдылгазын Валентина Гариага биле Николай Лаев оларның белеткен турары.

Б. КАПНИННИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

УЛАМ ЧААГАЙЖЫЗЫН ДЭЭШ

ВЦСПС-тиң Президиумунуң доктаалынга үндезилээн Профэвилелдериниң область чөвүлели республиканың херээженнер чөвүлели-биле кады ажылдап турар херээженнериң күш-ажылының, амыдырал-чурттал-газының болгаш дыштаныл-газының байдалдарынга хамаарышкан хөй-ниитти көрүүдени эрттирери шиитпирээн турган.

Республиканың бүдүрүлгелери, колхозтары болгаш совхозтары, албан организация черлери оң көрүлдеге идепкейлиг киришпишаан, чамдык эки ажылдарны чоруткан. Хөй-ниитти болгаш ажыл-агый организацияларының киржидгези-биле көрүлде комиссиялары ажылдап келген.

Көрүлдениң айтырыгларын профэвилелдериниң алырлар айы-биле обкомнарының хуралдарынга сайгарып, эки дуржулганы нептередир талазы-биле хемчеглерни ап турган. Чижээ, профэвилелдериниң область чөвүлелиниң хуралдарынга «Бүдүрүлге болгаш албан организация черлеринде ажылдап турар херээженнериң мергежилин бедидер талазы-биле Барылын-Хемчик районуң профэвилел организацияларының ажылының дугайында» база «Чурттал-коммунал ажыл-агый болгаш амыдырал хандырылга министерстволарының бүдүрүлге база албан организация черлеринде херээженнериң күш-ажылының дугайында хоойлуну салгын удургаанда хоойлуну салгын турарының» талазы-биле айтырыгларны чугаалажып көрген.

Республикада бүдүрүлге черлеринде болгаш эртемиң, культураның янзы-бүрү адырларында херээженнериң родю бедээн. Бүгү ажылдап турар кижилериң 49 хуузу херээженнер. Делегайниң херээженнер чылында эрттирин турар көрүлдеге херээженнер чөвүлелдери идепкейлиг киржип турар.

Культура бажыңнарында, клубтарда, библиотекаларда делгелгелерни организастап, темалыг хежээлерни, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуна-ры база маадыр иелер-биле ужуражылгаларны организастап турар. Совет Тываның херээженнериниң дугайында чурукчуларның ажыдының делгелгези солун болган.

Профэвилел органнаашнядары ажыл-агый органнары-биле кады херээженнериң күш-ажылының, амыдырал-чурттал-газының, калыының байдалдарыче кичээнгейни күштелдирип турар. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1957 чылдың июль 13-те үндүргеи доктаалын ёзугаар, аар болгаш чер иштиниң ажылдарынга турган херээженнерни оон чиик өске ажылдарже шилчиткен. Ындыг хемчеглерни Каз-Хем хөмүрдаш разрезинде, «Тыва даг-дүгү», «Тыва хобальт» комбинаттарда, Теранг-Хаанның мөңгүн сүү бүдүрүлгезинде боттандырып турар.

Көрүлдениң үезинде ажылчынарның санитарлыг амыдырал хандырылгазы эжижээн. Бо үениң иштинде Кызылдың электростанциязында 214 кижите амыдырал хандырылга корпузу, ыаш болбаазырадып кылыр комбинатта, Тураның хлеб заводунда амыдырал хандырылга черлери ажыглалга киргеи.

Сөөлгү чылларда республиканың бүдүрүлге черлеринде механизастаттыган ажылдарда херээженнериң саны көвүдеп турар. Ол ышкаш аар болгаш кадыкшылга таарымча чок ажылдарга ажылдап турган херээженнерни өске ажылдарже шилчидер хемчеглерни алган. Бо үениң иштинде мындыг ажылдардан 200 херээженнерни, оң иштинде «Тыва кобальт» комбинаттан 22, харылзаа эргелелиндеи 29, аъш-чем үлетпүрүндеи 14 херээженнерни өске ажылче шилчиткен. Столоваялар болгаш рестораннар трезинде хөй нуруузунда херээженнер ажылдап турар ужуугунда, 16 черде технологтуг дерилгелерни тургускан. Көрүлдеги чорудуп турар үезинде үлуг ажыл-агыйында ажылдап турар 270 кижи чаа мергежилдерни чедип алган, 406 херээженнер мергежилин бедиткен.

Амгы үеде бүдүрүлге черлеринде күш-ажыл камгалалын эжиждер талазы-биле 1976—1980 чылдарда перспективтиг планларны ажылдап кылып турар. Ында аар ажылдар кылып турар болгаш дүнеки эзлчегде ажылдап турар херээженнериң санын эвээжедири көрдүнген.

Көрүлдениң үезинде Тываның электри четкилеринде (начальниги С. И. Дьяченко) ачы-дуза чедирер чаа бажыңны бергеи. Пятиэтажный санында-ла көжер буфеттерни организастап турар. Электростанцияның столоваязында чагыглар хүлээп алыр столду тургускан. Күш-ажылдың байдалдары, цехтериң иштики арыг-шевери, агаары эжиждер.

Ол ышкаш республиканың хереглекчилер иштилелиниң, садыг баазазының коллективтеринде, № 48 тудуг эргелелиннде, «Кызыл тараанын» совхозтуң сүт-бараан фермазында херээженнериң күш-ажылының байдалдарын эжиждер талазы-биле тодаргай ажылдарны чорудуп турар.

Херээженнериң күш-ажылының байдалдарының хөй-ниити көрүлдеги күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, культураның бедидип, озал-ондак болур болгаш аарыг чорукту эвээжедириге идег болган. А. Б. Басовтуң эгелээшкинин бистиң республикага бир дугаарында детки-вишаан № 48 тудуг эргелелинде Е. С. Бызыеваның, А. И. Ельшованың, М. В. Сафроновның шеверлекчилер бригадалары озал-ондак чок ажылдап турар. Ниитии-биле республикада херээженнериң 40 бригадалары озал-ондак чокка кызымак ажылдап турар.

Ынчалзажок чамдык бүдүрүлге черлеринде озал-ондакка удур демисел ам-даа кэшкак тургустунган. Күш-ажылга айыыл чок байдалдарны тургузар талазы-биле чамдык профэвилел комитеттери болгаш ажыл-агый организациялары чогуур хемчеглерни албайн турар. Столоваялар болгаш рестораннар трезинге, Кызыл-садыгга, № 42 тудуг эргелелинге болгаш өске-даа бүдүрүлге черлеринге озал-ондак болу бээр таварылгалар тургулаан.

Республикада школа назыны четпээн уруглар албан черлери ам-даа чедишпес. Кызыл хоорайда 3059 чаштар ясли-дер болгаш садиктери хереглеп турар, бо чылын чүгле 440 уругну тургузар арга бар. Школа назыны четпээн уруглар албан черлериниң тудуу кончуг оожум чорун турар.

Көрүлдениң үезинде профэвилел организациялары бүдүрүлге, албан организация черлеринде херээженнериң күш-ажылының дугайында хоойлуну боттандырып турарының кыналдазын күштелдирип, күш-ажыл дугайында хоойлуну сагыыс чорукту чайладыр талазы-биле улуг ажылды чоруткаңнар.

Чаа онгу беш чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланышкынарының дугайында XXV съездиге СЭКП ТК-ның төлевилелинде өндүр улуг планнар, сорулгалар салдыган. Оон-биле чергелештир совет кижиниң чаагай чорун улам эжиждериче, ажылдап турар херээженнериң күш-ажыл болгаш амыдырал байдалдарын эжиждер хемчеглерни боттандырарын уламчылаары көрдүнген.

П. ГОРЕЛОВ,

профэвилелдериниң область чөвүлелиниң секретары.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Совет чазак делегациязының аян-чоруу доозулган

АНКАРА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин декабрьның 29-туң эртенинде Турцияның улусчу-республиканчы партиязының кол даргазы Бюлент Эджевит-биле ужурашкан болгаш оён-биле беседа кылган. Ук беседа чайыралдыг байдалга эрткен.

1976 чылдың март 1-ден 1978 чылдың март 1-ге чедир үеде Совет Эвилели биле Турция Республиканың аразынга культура болгаш эртем солчулгазының программазынга ол хүн аңаа ат салган.

Программага — ССРЭ-ниң Турцияда элчини А. А. Родионов болгаш Турцияның ИХМ-ниң культура департаментинин кол директору В. Ашироглу ат салган.

АНКАРА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинге баштаткан ССРЭ-ниң чазак делегациязы ол хүн чуртунче эзи чорупкан. Делегация Турция Республиканың чазаның чалаанын ёзугаар, совет-турция экономиктиг кады ажылдажылганын хемчээлдеринге дүүштүр туткан. Искендерунның металлургия заводун ажыдары-биле холбаштыр албанның аян-чоруун кылып келген турган.

ССРЭ-ниң болгаш Турция Республиканың күрүне туктары-биле шимээн аэродромга делегацияны Турция Республиканың Премьер-Министри С. Демирель, премьер-министрниң оралакчылары Н. Эрбакан болгаш Т. Фейзиоглу, даштыкы херектер министри И. С. Чаглаянгиль, албанның өскедаа кижилери, хөй-ниитиниң толээлекчилери үдээн.

Үдээннериң аразынга ССРЭ-ниң Турцияда элчини А. А. Родионов, социалистиг чурттарның . Анкарада дипломаттыг төлөө черлериниң улуртукчулары база турган.

А. Н. Косыгин биле С. Демирель хүндүлел таныылының чыскаалын эргип эрткен. ССРЭ-ниң болгаш Турция Республиканың күрүне гимнерин күүсеткен.

* * *

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинге баштаткан ССРЭ-ниң чазак делегациязы Турцияга албанның аян-чоруу доозулган соонда эзи чанып келген.

САМОЛЕТТАН ЧОРУТКАН ТЕЛЕГРАММА

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин чуртунче чанып оргаш, Турция Республиканың Премьер-Министри Судейман Демирельге байыр чедирген телеграмманы самолёттан чорткан.

Совет чазак делегациязын Турцияга найыралдыг хүлээп алганы дээш Премьер-Министрге, чазакка болгаш турк улуска А. Н. Косыгин өөрүп четтирген болгаш Турция Республиканың Президентизин Ф. С. Корутюрк-биле, Премьер-Министр С. Демирель-биле болгаш күрүненин өске-даа ажылдакчылары-биле ужуражылышкыннар болгаш беседалар Совет Эвилели биле Турцияның аразынга чаагай коргаан деп, Герман Компартиянның баштаар черинин Президиумунуң болгаш Секретариадының кежигүнү Л. Мюллер медеглээн. Тоску беш чыл планы күүсеттинген болгаш үлетпүр бүдүрүлгезинин хемчээли 43 хуу, а национал орулга 28 хуу улгаткан дээрзинин дугайында медээлер хамыктың мурнунда Совет Эвилелинде социалистиг планныг экономиканың турум хөгжүлдезинин херечилели-дир, ол чорук буржуаз парлалганын арыннарынга көстүп кээп турар меге-хажыдыкчыларның хөлзүн бодалдарын өйтүр шаңы турар. Чаа беш чыл планының төлевилели — ол дээрге чүгле Совет Эвилелинин күштериниң болгаш күчүзүнүң чаа бадыткалы эвес, харын Совет Эвилели моон соңгаардаа быжыг тайбынын, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының, бот-бодун билчиринин политиказын чорудар апаар дээрзинин бадыткалыдыр деп, Мюллер демдеглээн.

Турцияга чазак делегациязын Премьер-Министр Бюлент Эджевит-биле ужуражылышкында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Турция Республиканың Премьер-Министри С. Демирель-биле, Премьер-Министрниң оралакчылары Н. Эрбакан болгаш Т. Фейзиоглу, даштыкы херектер министри И. С. Чаглаянгиль, албанның өскедаа кижилери, хөй-ниитиниң толээлекчилери үдээн.

Үдээннериң аразынга ССРЭ-ниң Турцияда элчини А. А. Родионов, социалистиг чурттарның . Анкарада дипломаттыг төлөө черлериниң улуртукчулары база турган.

А. Н. Косыгин биле С. Демирель хүндүлел таныылының чыскаалын эргип эрткен. ССРЭ-ниң болгаш Турция Республиканың күрүне гимнерин күүсеткен.

* * *

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинге баштаткан ССРЭ-ниң чазак делегациязы Турцияга албанның аян-чоруу доозулган соонда эзи чанып келген.

СОРУК КИИРИКЧИ ПЕРСПЕКТИВАЛАР

«1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланышкыннары» деп партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ның төлевилели делегейниң хөй-ниитизиниң болгаш парлалгазының кичээнгейин хаарэ тутпушаан.

СОФИЯ. Бо беш чылда совет экономиканың хөгжүлдезинин характерлиг үүлдери болза турум чорук болгаш калбарышкын болур деп, СЭТА-ның корреспондентилиби-биле беседага көскү болгар экономист, БУР-нуң күрүне чөвүлелиниң кежигүнү академик Евгений Матеев медеглээн. ССРЭ-ниң экономиктиг күчүзү дыка өскен, совет кижилериң амыдыралы уламна эжиждээн, оларның материалдыг чаагай чоруу бедээн, коммунистиг ниитилелди тургузарының орду-биле база бир чугула бадым кылдынган. Социалистиг тургузугнуң каниталистиг тургузугдан кедергей улуг артык күштүүнүң чаа бадыткалдарын тоску беш чыл планы берген. Оңгу беш чылда улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларына ажылдың шынарын эжиждеринге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезин дүргедиринге кичээнгейни мөңгээн турар деп, Е. Матеев уламчылаан.

СЭКП ТК-ның төлевилели Болгарияга-даа улуг ужур-дузалыг болуп турар деп, эртемден демдеглээн. Бистиң чедишкиннеривистиң, бистиң бүрүнгаар шимчээшкинивистин магадыалы — Совет Эвилелиниң чедишкиннери.

БОННН. Ол документинин ГФР-ниң ажылчы чоннары, а ол ышкаш хөй санныг солунар улуг кичээнгей-биле утбадыткалдарын тоску беш чыл планы берген. Оңгу беш чылда улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларына ажылдың шынарын эжиждеринге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезин дүргедиринге кичээнгейни мөңгээн турар деп, Е. Матеев уламчылаан.

СЭКП ТК-ның төлевилели Болгарияга-даа улуг ужур-дузалыг болуп турар деп, эртемден демдеглээн. Бистиң чедишкиннеривистиң, бистиң бүрүнгаар шимчээшкинивистин магадыалы — Совет Эвилелиниң чедишкиннери.

БОННН. Ол документинин ГФР-ниң ажылчы чоннары, а ол ышкаш хөй санныг солунар улуг кичээнгей-биле утжа-хелбээ харылзааларының база тодаргай чижээ бо хүннерде ажыглаага киирген Искендерунның металлургия заводу болуп турар бот-бодунга ажыктыг кады ажылдажылганы улам ынай быжыглаарынга идигни бээр дээрзинге бүзүрелин илереткен.

А. Н. Косыгин түрк улуска чедишкиннерни болгаш чаагай чорукту күүзүн.

(СЭТА).

ЧУГУЛА ШИИТПИРЛЕР

ХАНОЙ. (СЭТА). ВДР-ниң Национал хуралының сессиязы бодунуң ажылын дооскан. Бүгү вьетнам улустуң турааорун илергейлевкшаан, республиканың хоойлу үндүрер дээди органы Вьетнамны катап каттыштырарының айтырыгларының талазы-биле политиктиг консультатативтиг конференцияның шиитпирин чаңгыс эп-сеткил-биле күштүг болдурун бадылаан. 1976 чылда экономиктиг хөгжүлдениң күрүне планын болгаш күрүне бюджедин делегаттар чугаалажып көрген болгаш хүлээп алган. Кол-кол сорулгаларны — үлетпүр база көдээ ажылагый бүдүрүлгезин катаң тургузарын болгаш улам ыяй хөгжүдерин хандырарын, Мурнуу чүктүң экономиказын Соңгу чүктүң дериелинге чедир көдүрерин, социалистиг бүдүрүлге харылзааларын тургузарын болгаш сайзырадгайжыларын планда баш удур көдүп турар. Чаа төөгүлүг үе-чадаже — чурттуң Соңгу чүгүнге болгаш ол ышкаш Мурнуу чүгүнге социалистиг тургузуушкунуңуң үе-чадазынче кирген Вьетнамның перспективалары хүлээп алдынган документтерде илереттинген.

ВАП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВДР-ниң Национал хуралының Доктаамал президиниң Даргазы Чыонг сессияны хаарга чүве чоруулаш, төөгүлүг ужур-дузалыг документтерни сессияга хүлээп алган деп онзалап демдеглээн. Национал хуралдың шиитпирлери тайбың, чаа эттиг, хамаарышпас, чечилип турар болгаш социалистиг Вьетнамны тургузарының рээнге бараан болур дээрзин бүзүрелин ол илереткен.

Сессияга ВДР-ниң Президентизи Тон Дык Тханг, ВАП ТК-ның Бирги секретары Зуан, ВАП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВДР-ниң Премьер-Министри Фам Донг олар база киришкен.

ШЫННЫГ ХЕРЕК ДЭЭШ

ЛУАНДА. (СЭТА-ның корр.). Анголаның хамаарышпас чоруун чедип алганы — бүгү ангола улустуң улуг тиилелгези, ёзулуг төөгүлүг ужурдузалыг болуушкун болган — деп, Ангола Улус Республиканың президентизи Агостиньо Нето СЭТА-ның корреспондентизинин айтырыгаарынга харыылаан, чугаалаан.

Ангола Улус Республиканы тургускан чорук ангола улуска хамаарылга чок күрүнени тургузарынга чугула базым болганын ол онзалап демдеглээн. Оон гүүнелинде кижини кижи мөлчүүр чорукту шуут узуткаан турар. Ангола Улус Республиканы тургускамының фактызы безин Африканың депшилгелиг күштеринге империализмге улур, ол диптиг бүрүү-биле хостаары дээш демиселге боттарының туружун улам быжыглаарынга дузалаар.

Бистиң эң-не ход болгаш кара сагыштыг дайзынывыс АКШ-тың баштап турары деген империализми болурун онзалап айтыксаш турар мен деп Президент уламчылап чугаалаан. Оон кол-ла күжү Мурнуу-Африка Республика, Заир, а ол ышкаш өске-даа чамдык чурттардан келген саттынывчылар, өскерлекчилер болгаш кем-буруу үүлгедикчилери идегеттер боон турар.

Ангола улустуң колониализмге удур демиселинге боттуг дузаны чедирип, бо хүннерде бистиң шинныг херек дээш демиселивистиң берге үезинде бисти деткиирин үрүлчүлеп турар күрүнелер ангола улустуң өөнүктери боон артышаан турар.

Бистиң республиканың чазаа болгаш улузу-даа Совет Эвилелинге болгаш делегейниң өске-даа депшилгелиг чурттарынга бистиң берге үевисте харам чок, улуг дузаламчыны чедирип турарынга ханы өөрүп четтирикшиннин илередип турар.

Бистиң чүгле бүдүн-чартык ай турун келген чуртувустуң иштики байдалының айтырыглары кандыгыл дээрге, ам-даа нарын болгаш чугула айтырыглар турун турарын уттуп болбас ужурлуг. Ол эң ылаңгыя экономикага дыка хамаарылгалыг. Ынчалза-даа бистиң бергелерни ажып эрттирүүн ажыл-агыйжы ам-даа дыралын көдүрер аргавыс бар деп бүзүрен турар улус бис. Бо талазы-биле ангола улустуң шиитпирлиг, күш-ажылчы көдүрүүшкүнү улуг ужур-дузалыг боон турар. Ол ышкаш бистиң өөнүктеривистиң дузаламчызы болза-даа дайзынарывыскы удур демиселивиске деткимчи эвээ. Совет Эвилелинин болгаш совет улуска ханыты-биле өөрүп четтирип, хүндүлеп турарывысты илередип мен деп президент чугаалаан.

Н. СЕМЕНОВ.

Демисел үргүлчүлевишаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ацгы демиселиниң шимчээшкини ажылчынарны массалыы-биле ажылдан үндүрер арга-биле соксадыр дээш америк монополистериниң кылып турар оралдажыышкынын бууран дүшкен. Ол-оң муң америк ажылчы чоннар чаа чылды заводтарының болгаш фабрикаларының эжиктеринге, корпорациялараның штаб-квартираларының базыңнарының чанынга уткуур деп турарлар. Каттышкан Штаттарда ацгы демисели соксавайн турар.

Дыка кызырган санаашкины безин өзугаар — алырга, АКШ-та ажылчы чоннуң ажыл төлевиги өртек-үнекиң улгатканы-биле холбаштыр сөөлгү ийи чыл иштинде 5,3 хуу кудулаан. Мындыг байдал тургустуун кэрге, ажылчы чон монополияларның кызамдаашкынына өйтүр, шавышкын кылыры-биле демиселдиң оруунче кирип турарлар.

Тускай санаалганы өзугаар алырга, 1975 чылдың чүгле бүштайгы тос айларында безин 4.400 ажыл соксадышкынына 4,2 миллион кижи киришкен боон турар.

Ажыл соксадышкынының шимчээшкининің мурнуку одуруунда үлетпүрүнүң пролетарилды чорун турар. «Гэлф ойл корпорейшн» болгаш «Мобил ойл корпорейшнл» концернинин будүрүлге черлеринде нефтичилери, «Макдоннел-Дуглас корпорейшн» деп ужур-чүүл компаниязының механиктери, Массачусетс штатта машина тудукчулары, Лордстаун (Огайо штат) хоорайның автомобиль тудукчулары, Вашингтон штатта целлюлоза-сазыг комбинаттарының ажылчынары боттарының негелделерин дээш кызымаккайы-биле демисежип турар.

Н. СЕТУНСКИЙ.

ИТАЛИЯ. «Лейланд Инноченти» («Бритиш лейланд мотор корпорейшн» деп англи автомобиль тудуунуң компаниязының салбыры) будүрүлгелеринде ажылчынарны ажылдан массалыы-биле үндүрүп, будүрүлгени хаап турарынга улаңдыышкын кылдыр, ол фирманың заводтарының ажылчынары Миланга кыска үелиг ажыл соксадышкынын кылган.

ЧУРУКТА: Миланның ажыл соксаткан автомобиль тургузукчуларының митингизи.

АП—СЭТА-ның телефотозу.

ЧАЗАКТЫҢ ОТЧЕДУ

БОННН. (СЭТА). Дооступ турар чылда ГФР-ниң даштыкы политиказының кол эчис сорулгаларының бирээзи болза Европаның социалистиг күрүнелери-биле харылзааларга дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының политиказын үргүлчүлээри болуп турган деп, «1975 чылдың дургузунда федералдыг чазактың чыл отчедунда» айтып турар. Ону парлалга болгаш информация ведомствозу парлап үндүргей. Чоон Европаның күрүнелеринде харылзааларны принципиалдыг ёзу-биле аайлап таарыштырбаан турган болза, Европага аймыг чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чеавлел хуралдың чедишкиниг доостуру болдунар арга чок турган ийик деп, отчетта чугаалаан турар.

ГФР-ниң Совет Эвилели-биле, Польша-биле болгаш Чехословакия-биле чарган керээлериниң улуг ужур-дузазын ол документтиде онзалап демдеглеп турар. Ол керээлерге үндезилээш, экономика болгаш культура харылзаалары уламна калбарын турарын отчетта база-да айткан.

ГФР-ниң федералдыг президентизи В. Шеельдиң ноябрьда Совет Эвилелинге албанның аян-чоруунуң чугулазын отчётта демдеглеп турар.

ГФР-ниң даштыкы политиказының эчис сорулгалары болза НАТО-ну мурнуку хевээр арттырары болгаш быжыглаары база Европаның экономиктиг интилежилгелиг улам ынай хөгжүдери болур деп, отчётта оон-биле кады база чугаалап турар.

ЧУРУКТА: үжен чылдарның комсомолчулары (аревэчилери) С. Шалчима, М. Пахомов болгаш С. Танов олар чеден чылдарның пионерлери-биле Чаа чылдың бүдүүзүнде.

В. СЕМЕНКОВИЧИНИН фотозу.

ТЫВАДАН КЕЛГЕН ООЛ

Чөөн чүкче бар чораан поездиниң бир вагонунга бөлүк пассажирлер келир үениң хоорайы—Тынданың дугайында изиг-изиг хөөрежип органнар. БАМ тудугжуларының маадырлыг күш-ажылының дугайында, оон келир үеде хөгжүлдезиниң дугайында чугаалар саарылган суг дег агып турган.

— Адырам, силер магистральдың перспективазының дугайында хөөкү чугааладыңар, а ында ажылчыннарның чурттаар оран-савазының дугайында кандыг төлевилел болуп турарын чүге ыытташпадыңар, эштер?— деп, бир оол чугааны кезек дыңнап олуруп-олуруп чугаалады.

Ооң-биле чугаалажы бердим. Оолду Иван Данзырың дээр. Москвага Бүтү-эвилелдиң улус ажыл-агый делгелгезиниге чораан БАМ-че чаңып орары ол. Байкал-Амур магистралында ийи чыл чыгыы ажылдап, ийиги төрээн черии оон тып алган болгаш ооң ажылчыннарының чурттаар черииниң дугайында сагыш-човап турганы ол болду.

— Кижи бүрүзү бодунуң арга-мергежилин, тура-соруун бир-ле чугула, берге күш-ажылга шылгап, шыдаар шаа-биле ажылдап, чурттаганың чиигин сүрбейи, кадыг-бергеге болун хынаар херек деп бодаар мен. Ынчангаш БАМ-ның тудуу мээң чажыттарымны болунче сорунзалай тыртып турар чылдагаанымда—деп, Иван чугаалады. Ооң ажыл-ижинии дугайында билип алган үүлүм бо.

Данзырың — бригадир кижи. Ооң бригадазында 50 кижи турган. Бежен ацгы аажычан, бежен ацгы сеткил-сагыш...

Сибирьниң бежен градус соогу келир четкен. Аңаа уткуштур Данзырының бригадазы — бажың тудуучче кирипкен. Ол — келир үедеги Тында суурнуң таваа, ооң соонда ол хоорай болур мөгөт чок. Кижилер бүгү-ле сеткил-сагыжын кылган ажылынче угландырган. Оюн-баштак дыңналбас, хол куруг кижи көзүлбес. Даалга улуг: удавас соок дүжер, чурттаар бажың херек. Ыяштар даашдинмиттиг ушкулап, чаңгыстыр ол-бо чүкче чаштагылаар...

Иванга ийи кижи чоокшулап келген. Оларның арынарында хорадап, шыжыкканының демдектери илези-биле көзүлген.

— Бригадир, кажан дыштаныр хүн болурул?— деп олар айтырганнар.

— Чай чок-тур, кышка белеткел доостурга ынчан дыштаныр бис — деп сол харылаан.

Ийи кижи чорупкан. Шуут чорупкан. Бригадаже ээп келбээннер.

— Дөртен сес кижи артыыс.— деп, Иван ВЛКСМ-ниң Амур обкомунче рация дамчыштыр медээлээн.— Ийи кижи күш-ажылдан ырбапкан. Херекселдер чедишпес, чүгле үжен балды арткан. Демир безин соокка шылашпас-тыр, чарлып чаштай бээр, а кижилер шыдажып тур.

Удаваанда балды, хирээ, моторлуг хирээлерни вертолёт-биле эккелген. Бригаданың кежигүнүвери аңаа кызыгаар чок өөрээн. Ажылчын күш немешкени-биле дөмей, ындыг болбас арга чок: чепсек-херексел дээрге бирги черге айтырыы болгай.

Ук бригаданың амыдыралынга бир уттуңдурбас таварылга база болган. Кээп турар почта-биле улуг-ла дөрбелчин хааржак бригаданың адынга келген. Оны чазып көөрге Н. Островскийниң «Кан канчып катканыл» деп романы, Джек Лондонның чогаалдарының долу чыындызы болгаш он эжеш аргын кээп чүү уктар чораан. Кыдырааш саазынында быйыргын хол үжүү-биле бижип каан чагаа база бар. Ыда: «Эргим акыларывыс болгаш үгбаларывыс! Силерниң дугайыңарда солунналардан помчуп, радиодан дыңнап, бо үениң магистралының тудуунда ажылдап турар силерге чоргаарланып, маадырлыг инжиперни үнелеп тур бис. А ийи-үш чыл хире болгаш силерниң одурууларга бистер чеде бээр бис, хүлээп алыр силер» дээн бижиктиг Кызылдың школаларының бирээзинде сеский классчылар белек-биле катай чоруткан болган.

Данзырының бригадазы белекти хүлээп ап, харыныдаа чорудуп, Тында деп хоорайны тударыкка киржиринче биче дунмаларын чалаанар.

В. ЛОГИНОВ.

Найысылал Кызылда Чаа чылдың чаңчылчаан ёлказы.

100.000 кижи көргеи

Чаа чылдың бүдүүзүнде, 1975 чылда чурулга уран үүлүнүң талазы-биле эң улуг «Совет Россия-75» деп делгелге Москвада чедишкиннг эртип турар. Ында Россия Федерациязының 2 муң гжыг чурукчулары чурулга уран үүлүнүң бүгү хевирлеринге 5 муң хире ажылдарны делгеп көргүскен. Москваның Топ делгелге залындан аңгыда СССРЭ-ниң, РСФСР-ниң Чурукчулар эвилелдериниң, СССРЭ-ниң Чурукчулар академиязының делгелге залдарын ол эзлээн. Чыдыг болбазының аргазы-даа чок. Үүл-ге, бо делгелге Россия Федерациязының 10 зоналарынга эрткен делгелгелериниң чиели-дир. «Советская культура» солун делгелге дугайын бижип тура автономнуг республикаларның чурукчуларының кирилгезинде өөрүүнүг үүве үүл дээрге, ынаныак чурукчуларның калбак киржилдуктун болуун демдеглээн: «Оларның аракиринда Чурукчулар эвилели үр эвесте турдуп, быжыккан Совет Тываның аныяк эзлекизи Ю. Деевтиң ханы уткалыг дыр-оо делгелгеде өске-даа аныяк чурукчуларның ажылдары дег төлептиг черии ажылдарын» деп бижээн.

Москва.

СОЛУН ПЛЁНКА

шуудалы алдынналчак өңнүг чуга продуктука продуктулар консервадаэш ынга ажыглаан турар гаш алы-биле болгаш шил-биле кызарыңай кагжып болур. Ол ортынканы ажыглаарга, чүгле рум чыл болган материалдардан М. Пак чок эвес, харын-даа терлары ажып турар. Ук кг ленка-биле ораган продуктуларга тускай термиктиг болгаазырадыла негеттинмес, доларның өңү, чыды, чаазы хемелер артар. Элдептиг пленкаорап каан сосискаларны, дальду, компотту биске ны. Олар анаа соодукчуге ныык-ла үш чыл хире чыдаа болза, амданы көңгүс болду. Колбаса кылыгларын, быштакты болгаш өскедаа продуктуларны ол пленкабиле ораап каарга, мунгаш серии черге үрелбес, ол-ла хевээр болур. Ындыг пленкабиле ораап каан боодалды кислотаже, шүүже октаптар болза, продуктулар-даа, оларны ораган савазы-даа тоовас.

Крехалон деп адаар ол элдептиг пленканы Волгоградтың «Каустик» деп бүдүрүлге каттыжымышкыны кылып үндүгүп эгелээн. Ону белеткээриниң чорудулгазы кончуг нарын, улуг биилгер болгаш арга-мергежил негеттинер. Ол кылыгның «рецептизи» дөртен хире үүлдерден тургустунган дээрзин чугаалаараа-ла четчип. Ону кылыр кол чиг-эт мырыңай бөдүүн—чемге каан дус.

Чурттуң эзт-сүт үлетпүү ол хагалыг пленканы четтиклейн манап турар. Ук пленканың баштайгы бөлүүн 1976 чылдың январының эгезинде бүдүрүлгеден чорудар. Волгоград химиктер чыл бүрүзүнде-ле муң-муң тонна крехалонну бүдүргер.

И. БИРЮКОВА.
СЭТА-ның корр.

САКСАУЛ ЧУРТУ

Бир эвес Канаданы клеп бүрүзүүн, а Венгрияны — ак ажапияларның чурту деп адап турер болза, Туркмениянны саксаул чурту деп хөөретпейн адап болур. Куруг кургаг хөмүле дөргүнектер кылдыр күүп турар ол ыяш Туркменияда эң-не хой.

Саксаулдың ак болгаш кара ийи хевири бар. Ол ыяш ондаашкынга болгаш кужуруп-ажрузунге тоовас, өл-шыктыда ийиз 20 метр чедир хаандан ап, ону коңчуг камчарыгдап турар. Геологтар саксаулды разведчик ужир. Чер иштиниң суу чеңнан кырында чоокшулап келген ындыг черлерден саксаул аңы каыт бажың-биле деңнештир бедин үүүп турар. Ынчан ооң бүрүдериниге суг кедергей элбек, бүрүлери адышка ууштаан, ооң суу-биле чунуп-да болур. Суг чок черге саксаул чолдак болгаш сывы ыргак-дагыр, бүрүлери эвээш болур.

Каракумнуң кадарчылары ол ыяшка ынак. Саксаул үнген дөргүнерге мал одарладыр. Ол ыяш беш-чедиг чыл назылыында гектардан 10 центнер курагг чем массазын бээр.

Каракумнарда «саксаулдуг» одарлар 30 миллион гектар ажыг. Оларда беш миллион хире хой одарлан турар. Чыл бүрүде хойнуң эллин, кежиз, дүгүн сатканындан 30 миллион рубль орулганы ап турар.

Б. МИРТОВ.
СЭТА-ның корр.

Артистер келген

Куйбышев филармониязының эстрада коллективиниң артистери солун программалыг концерти-биле республикада аалдап чедип келгеннер. Ол чогаадыкчы бөлүкте 22 артист бар. Олар баштайгы концертин Бии-Хемде «Саян» совхозтуң төвүнге, ооң соонда «Тыва кобальт» комбинаттың металлургтарынга көргүскеннер. Ооң дараазында хүннерде олар «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги ээлчегиниң шалыпчы тудуунда ажыл-ишчилерге оюннарын бараалгадыр. Аалдап келген артистериң программазында хөгжүм-биле үдээр ыры ансамбльдери, хөглүг көргүзүглер, танцы элбээ-биле кирген.

С. ГЕХТ.

КӨРҮЛДЕНИ МАССАЖЫДАР

Чонга ачы-дуза чедирерин моон соңгаар улам экижидер сорулга-биле Тыва АССР-ниң Чонуң амыдырал хандырылга министерствозу Делегейиниң хөрээженнер чылынга турасказдыр, баш удур ажылдап кылган план үзүгаар районнарның амыдырал хандырылга комбинаттарының болгаш найысылалда «Чечек» ательениң хөп быжыкчыларының семинарын эрттирген.

Чыыштың сорулгазы хөпти быжып даараарының арга-методун улам экижидеринче угланган. Ындыг көрүлделерна чүгле хоорайлар, районнар төптеринге эвес, харын колхозтарның, совхозтарның суурларынга организастаарын чугула деп аңаа демдеглээн.

Министерствонуң болгаш экспериментал дыг цехтың ажылдакчылары тус-тус темаларга лекцияларны кылган. Чиижээ, кодээ чонга ачы-дуза чедирер талазы-биле Туранның амыдырал хандырылга комбинадында харылап турар А. Тропина коллективиниң эртип турар чылда Курган областың Курдамыш районунуң амыдырал хандырылга комбинадының методун амыдыралга боттандырганын, аңаа быжыкчыларыг киргген үлүүне онза доктааган.

Кылган хөпти көрүлдезинге Ак-Довурак хоорайның, Хову-Аксы суурнуң амыдырал хандырылга комбинаттарының, «Чечек» ательениң болгаш экспериментал дыг цехтиң бүдүрген янзы-бүрү 40 ажыг хөпти делгээн. Оларны колдуунда чаа 1976 чылдың модазы болуп киргеи болгаш эрги хөпти чаартып алырынга аргаларын база көргүскен.

Семинарның түңнелинде «Эң эки быжыкчы» деп конкурсту организастаан Ак-Довурак «Чечек» ателье янзы-бүрү моданың 9 хевин, А. Довурак 7, Тес-Хем 4, Эрзин 3, Бай-Тайга, Хову-Аксы ийилен хөптерин көргүскен.

Конкурстуң түңнелинде быжыкчылар Х. Ч. Тупчур (Эрзин) тыва тоннуу бөлүктүг дээш, А. Д. Полежаева (Кызыл) спираль деп платьенга бо-ла хоорайдан Л. В. Изместьева эр улустуң кышкы тонун тус бүрү бедик деңнелге быжып бараалгатканы дээш бирги черии ээлээннер. Бирги черли алган үстүүде үш быжыкчыга «Бирги класстың мастери» деп атты министерствонуң макталга бижин-биле кады тывыспышаан, акша шаңналын берген.

Ийиги черии 3 быжыкчы алган. Тес-Хемден З. Я. Сыраты [illegible]

Конкурска киргелеп хөптерниң кижилериниң турумдарын таарымалыгы, [illegible] даарааның [illegible] чыыштың [illegible].

Г. ДОВААНОР.
М. АРАКЧАА.

Көжүп турган көвүрүг

Калининде Волганы кежир көвүрүгү аныяк көвүрүг деп турары-ла чоп. Ол келир чылдың күзүүнде чаэрби харлаар. Ынчалза-даа ол көвүрүг бистиң чуртуеуста металлдан кылган бир дугаар көвүрүг. Бо чылдың декабрының эгезинде ол-ла көвүрүг 125 харлаан. Ында кандыг-даа частырыг чок. Ол көвүрүг ийи катап туттунган. 1850 чылда баштайгы ажыдыышкынын Петербургка демдеглээн, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соонда ол көвүрүгү лейтенант Шмидтин көвүрүү деп адай берген.

Чылдар эрткен түүм көвүрүгүнүң судноларын эрттирерде адырлы бээр кезээ Балтий флодуунуң судноларынга бичии апарган. Чогум-на ынчаныш ол көвүрүгү Калининниң журерин шиитпирлээн, Ленинградка лейтенант Шмидтиң чаа көвүрүүн түзүп туруускан...

Ада-чурттуң Улуг [illegible] ооң бөлүгүнүң баштайгы дайын [illegible] гыраан база берген: [illegible] зуп каалкан кезектер [illegible] леттирген хоорайның [illegible] га удур маабырлыы-[illegible] жүп турган байынчы [illegible] камгалалы боон турган.

Ооң соонда ол көвүрүгү Калининче көжүрген. Ол [illegible] өвүрүг ам Калининде турып турар. Ооң корабльдер [illegible] адырлы бээр кезээ Нева хемге турганы ышкаш чедиг [illegible] бешь. (Волга Невадан [illegible]) Ынчалза-даа амгы үеде чедир ол талазы-биле тускай эртем-[illegible]

Д. ЭЗАНЦЕВ.
СЭТА-ның корреспондениди.

СПОРТЧУ ЧЫЛДЫҢ ЛАУРЕАТТАРЫ

ССРЭ-ниң журналистериниң спорт федерациязы 1975 чылдың тергиин спортчуларын илередири-биле чаңчыл ёзугаар Чаа чыл бүдүүзүнүң айтырыын журналистерге салган. Дараазында спортчулар лауреаттар болган.

Татьяна Аверина («Буревестник», Горький)—конькиге дүрген маннаары, Сергей Белов (Чепсектиг Күштер, Москва)—баскетбол, Олег Блохин («Динамо», Киев)—футбол, Ирина Калинина («Труд», Пенза)—сугже шураары, Анатолий Карпов (Чепсектиг Күштер, Ленинград)—кыдыраа, Евгений Куликов («Буревестник», Ленинград)—конькиге дүрген маннаары, Павел Лоднев (Чепсектиг Күштер, Львов)—ангы спортчуг бөлүк хевиринге, Зебиниссо Рустамова («Динамо», Душанбе)—ча адары, Людмила Турищева («Динамо», Донда Ростов)—гимнастика, Александр Якушев («Спартак», Москва)—хоккей.

Үш чүс ажыг журналистер тергиинчиге дөртен хире спортчуну алган. (СЭТА).

ЧАА ЧЫЛДЫҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ

Кызыл хоорайның спорт комитеди эрткен воскресеньеде хаакка маннаарының талазы-биле Чаа чыл бүдүүзүнүң маргылдаазын эрттирген. Аңаа найысылалрың бүдүрүлгелериниң, албан организация болгаш өөредилге черлериниң шилиндек 100 хире спортчузу киришкен.

Маргылдаага киришкен хаакчыларны ийи бөлүкке чарган. Биргизинге хоорайның өөредилге черлериниң, шериг кезээниң спортчулары киришкен. Эр улустан 10 километрге маннаарынга Н шериг кезээниң төлээзи Л. Чуруто шылгараан. Ол дистанцияны 30 минута 17 секундада эрткен. Бай-Хаактан келген С. Родин ийиги, хоорайның улус өөредилге килдизиниң хаакчызы В. Чуруто үшкү черни эзлээн. Херээженнерден 5 километрниң чарыынга школа-интернаттың башкызы, хоочун спортчу З. Крыцина бирги, башкы училищезиниң төлээлери И. Бушманова ийиги, О. Романова үшкү черлерни алган.

Үлетпүр бүдүүлге, албан организация черлериниң бүүнден эр улустан аныбудурулгениң спортчузу В. Абакумов 5 километрни 17 минута 10 секундада эрткеш бирги черни эзлээн. В. Зайцев («Динамо»), Ю. Широков (АТБ № 1) ийиги, үшкү черлерни алган. Херээженнерден 5 километрге маннаарының авиабудурулгазының хаакчысы И. Мордакова төрүүзүн.

Чаа чыл бүдүүзүнүн маргылдаазынга бирги черии алган хаакчыларга хөгжүмнүг спорт мөнгүдүнүң маңнаалга биилеттерин, турумнаалгы бичиктерин тыскаан.

М. БИЧЕ-ООЛ.
хоорайның спорт комитединің даргазы.

ЧУРУКТА: хаак аргузуна.
Ю. КАРА-ООЛДУҢ фотозу.

Удавас тираж

ДОСААФ-тың лотереязының ужур-дузазы улуг. Ол болза ук ниитилелдиң мурнунга Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың салып турар харыысалгалыг сорулгаларын боттандырарынга сырый холбашкан.

ДОСААФ организацияларының болгаш комитеттериниң мурнунда шериг-патриоттуг, камгалал-массалыг ажылдарны улам ыңай экижидер, Совет Армияга албан хаар ооллдарны орта белеткээриниң шыларын бедидер, аныяк ооллдар, кыстарны спорттуң шериг-техниктиг хевирлеринге хаара тудар, тайбың күш-ажылга болгаш социалистиг Төрээн чуртун камгалаарынга эргежок чугула шынарларга оларны кижизидер айтырыглар турун турар.

Ону боттандырарда бир-ле дугаарында ДОСААФ организацияларынга өөредилге болгаш спорттуң эки материал-техниктиг базазы херек. Оларны үргүлчү четчелеп, чаартыры чугула. Эки-тура [illegible] лотереязы чоннуң орта чугула акша-хөлөлөрүнүң [illegible] ларының бир чугула [illegible].

ДОСААФ-тың лотереязын [illegible] шинчивин шыны [illegible] чуруң-даа мурнунда [illegible] ниитилелдиң эге, [illegible] өөредилге [illegible] дамчыштыр [illegible] ДОСААФ-ның [illegible] ийлиг дузаалыгларын [illegible] санныг хөй [illegible] ларны болуп [illegible] чер-черде [illegible] болгаш [illegible] организацияларны [illegible] турарын айтыр херек. Чижээ, а[illegible] үеде чоруп турар онгу [illegible] реяның бирги үндүрүлге[illegible] тарадырынга Ак-Довурак[illegible] автошколазы, Шагаан-Арының спорт клуву, Кызылдың радиошколазы, Каа-Хемниң спорт клуву, Тандының ДОСААФ райкому болгаш Кызыл хоорайның хооркому дээн чергелиг организацияла[illegible] идепкейлиг ажылдаанар.

Бистиң республикавыс ДОСААФ-тың бо чылгы о[illegible] лотереязының бирги үндүрүгезинге РСФСР-де бирги че[illegible]ни эзлээшериниң бирээзи болу бергеи болгаш шупту 30 муң рубль түүге тараткан. Амгы үеде ооң ийиги үндүрүлгезин тараазыры дооступ турар.

Онгу лотереяның ийиги үндүрүлгезинің тиражы Чаа чылдың январь 5-те болу[illegible]. Орта чедир бир эвес силерден кым-бир кижи онгу ам-даа садып албаан болза, «Союзпечать» киоскилерийден, хөй-ниити тарадыкчыларындан онгу садып алырын утпаңар. Ийиги үндүрүлгеде 7 миллион 200 муң ойнаашкыннар таварын турарын, ооң иштинде 80[illegible] «Волга», «Москвич», «Запорожец» деп чиик автомашиналар бар болгаш өске-даа эдилелдер барын утпаңар.

ДОСААФ лотереязын садып алгаш силер кайы-даа талаазыбиле когаравас силер, улуг үнелиг эдилелге таварышпазыңарзыг-даа алызында барын Төрээн чуртунарның Чепсектиг Күштериниң материал-техниктиг базазын быжыглаарынга салымшкынны киирип турарыңар ол дээрзин утпаңар.

О. НАМЧЫЛАК.

Телевидение

ДЕКАБРЬ 31-ДЕ

МОСКВАДАН
10.20—«Ёзугаг [illegible]ар». Өңнүг.
11.50—Уруглар [illegible]ильм. «Ма[illegible] Витаның Чаа чылы [illegible] уруглары». Уран-чечен [illegible] телефильм-[illegible] көргүзүү. Өңнүг.
12.00—13.10—Чапсар.
12.10—Кызыл [illegible] байырлал». Өңнүг.
13.25—«СЭКП-ниң [illegible] XXV [illegible] уткуштур». «1975 чыл — доозукчу чыл». Документалдыг телефильм. Өңнүг.
14.25—«Иван Васильевич профессиязы солуп тур». Уран-чечен фильм. Өңнүг.
15.55—СССР-ниң [illegible] улустуң арт[illegible] С. В. Образцовтуң улуттарды[illegible] Ойнаарактарын [illegible] театрының фильм-[illegible]зиниң баштайгы көргүзүү. «Бурген комедиязы». Автору —И. [illegible]к. Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН
17.30—Телеолаңнар.
17.40—Телефильм.
17.55—Телеолаңнар.

МОСКВАДАН
18.10—«Могеннег зөтчыгаш дугайында тоол» Фильм-балет. Өңнүг.
19.30—«Ак-кок отчугаш». Өңнүг.
22.30—22.40— Чапсар.
22.40—«Дош болгаш фантазия». Документалдыг фильм. Өңнүг.
23.00—«Үе». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН
23.30—«Чаа чыл-биле, эштер! Тыва АССР-ниң ажылчы чоннарынга байыр чедиришкини.

МОСКВАДАН
23.40—Чаа чылдың концерти. Өңнүг.
01.23—«Цирктиң оттары». Өңнүг.
02.00—02.10— Чапсар.
02.10—«Иван Васильевич профессиязы солуп тур». Уран-чечен фильм. Өңнүг.
03.40—«Мээң чуртум». Документалдыг телефильм. Өңнүг.
03.50—«Чаа чыл-биле, эштер!» Совет улуска байыр чедиришкини.

Аргаар

Бүгүн республикага бүрген, аныр, чаңбас. Хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы даг-лыг черлерге 12—17, артканнарынга 22—27 градус соор.

Кызылга эдир будуттаар, чаңбас. Хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы 25—27 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Кинотеатрларда

ДЕКАБРЬ 31-ДЕ

«ПАНМЕРАДА»: «Көк шурулуг билзек» 10.00, 13.20, 15.00, 16.40, 18.20, 20.00, «Торга бажы аарбас» 11.40 шактарда.
«ПИОНЕР»: Киночыынды 10.15, «Турк чыда» 11.45, 13.30, 15.15, «Ыыныг болбас» 17.00, 18.50 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Эттинмес метечи» 13.30, 15.00, 16.50, 18.40 шактарда.
«ВОСТОК»: «Чеди ооллдарым» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко бүдүмчүзү бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторлуг сравкаларының 56-24, 31-76, [illegible] килдизинин 31-75, харыысалгалыг секретарының 23-54, партийже амыдырал килдизинин 37-13, культура [illegible] 23-54, [illegible] агый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа килдизинин 41-27, информ[illegible] ларының 27-41, бухгалтериялының 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаш.

Тираж 15991. ЧЫГЫГ № 4441.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ТС—01305.

Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко бүдүмчүзү, бажын № 1).